

سیاست‌های توسعه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

مرضیه صمدی فروشانی^{۱*}؛ محمدحسین بوچانی^۲؛ محمدجواد کیهان پور^۳؛ مهدی بهروز^۴

۱. استادیار گروه مهندسی صنایع، دانشکده مهندسی صنایع، دانشگاه ایوان کی، ایوان کی، ایران
۲. استادیار گروه شهرسازی، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران جنوب دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. دکتری مهندسی عمران، دانشکده فنی و مهندسی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۴. کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکزی، تهران مرکزی، ایران

چکیده

شهرها به عنوان موتورهای محرک رشد اقتصادی، فرصت‌های کارآفرینی و اشتغال را ایجاد می‌کنند. با توجه به اهمیت همکاری و هماهنگی تعاملات نهادی کنشگران اکوسیستم کارآفرینی در موفقیت برنامه‌ها و طرح‌های اشتغال‌زایی، پژوهش حاضر به شناسایی سیاست‌های توسعه شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران پرداخته است. برای این منظور پس از مرور پیشینه، اسناد بالادستی مدیریت شهری تهران بررسی و بر مبنای تحلیل محتوای کیفی، مضامین مرتبط با کارآفرینی و اشتغال شناسایی شد. در ادامه با تشکیل ماتریس شبکه همکاری، جایگاه قانونی کنشگران منطبق با شاخص‌های مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی، فاصله ژئودزیک، نقاط برشی و قدرت‌های کنونی با استفاده از رویکرد تحلیل شبکه‌های اجتماعی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌های پژوهش حاکی از عدم یکپارچگی و توزیع نامتعادل قدرت قانونی کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران است. در این زمینه، سیاست‌های توسعه همکاری قانونی کنشگران شامل بازطراحی و فعال‌سازی شورای سیاست‌گذاری و تشکیل ستاد هماهنگی توسعه کارآفرینی شهر تهران، گسترش همکاری کنشگران دولتی، شفاف‌سازی و تعیین محدوده وظایف نهادهای غیردولتی و تقویت جایگاه به بخش خصوصی در مدار تصمیم‌گیری ارائه شد. همچنین، توسعه شبکه همکاری در زمینه‌های یکپارچه‌سازی سیاست‌های علم و فناوری و فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کارآفرینی، ساماندهی توزیع مکانی پارک‌های فناوری و مراکز رشد در پهنه‌های شهری، تدوین قوانین و مقررات انعطاف‌پذیر و تشویقی، گسترش ابزارهای سرمایه‌گذاری و جذب مشارکت مردمی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های هوشمندسازی و پلتفرم‌های کسب‌وکار، توسعه کارآفرینی محله‌محور، ایجاد مراکز شتاب‌دهنده توسعه مشاغل خرد و خانگی و پشتیبانی از فرهنگ کارآفرینی در آموزش‌های شهروندی پیشنهاد شده است.

* نویسنده مسئول: samadi.m@eyc.ac.ir

کلمات کلیدی

اقتصاد شهری
اکوسیستم کارآفرینی
توسعه کسب‌وکار
تحلیل شبکه اجتماعی
مدیریت شهری

COPYRIGHTS

©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

HOW TO CITE THIS ARTICLE

Samadi-Foroushani M. Boochani M. H. Kayhanpour M. J. Behrouz M. Policies for developing collaboration between urban management actors in the entrepreneurial ecosystem of Tehran. *Urban Economics and Planning* 7(5):158-177.

DOI: [10.22034/uep.2025.561547.1787](https://doi.org/10.22034/uep.2025.561547.1787)

تهران با توجه به تمرکز جمعیت، مرکزیت سیاسی، وجود دانشگاه‌های برتر و دسترسی به نیروی متخصص دارای جذابیت کارآفرینی بسیار بالایی است، به طوری که ۵۰ درصد کسب‌وکارهای دانش‌بنیان (نوآور و نوپا) کشور در شهر تهران استقرار دارند (Entrepreneurship in Iran, 2021). در میان شهرهای کشور، شهر

سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان مدیریت شهری مسئولیت‌های قانونی توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی را مطرح کرده‌اند و توسعه کارآفرینی همواره در برنامه‌های مدیریت شهری هدف‌گذاری شده است. به طور مشخص، قانون توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی شهر تهران در سال ۱۳۸۸ به تصویب رسیده و برنامه چهارم تحول و پیشرفت شهر تهران نیز توسعه و حمایت از کارآفرینی، اشتغال‌زایی و صنایع خلاق با بهره‌گیری از ظرفیت‌های در دسترس را با مشارکت نهادها مورد توجه قرار داده است (Tehran's Fourth Program, 2022) با این وجود، تحلیل روابط شبکه‌ای و هماهنگی تعاملات نهادی به منظور بهره‌مندی از ظرفیت‌های بالقوه اکوسیستم کارآفرینی همچنان ابعاد پیچیده‌ای دارد که کمتر مورد توجه بوده است. ابعاد نظری اکوسیستم کارآفرینی نشان می‌دهند اکوسیستم کارآفرینی یک سیستم پیچیده با شبکه روابط چندسطحی است که باید در تحلیل‌های علمی به صورت کل‌نگر و سیستمی بررسی شود (Thai et al., 2023; Fernandes et al., 2022). در این میان، رویکرد تحلیل شبکه‌های اجتماعی که به عنوان یک رویکرد سیستمی در ارزیابی شبکه‌های ارتباطی پیچیده کاربرد دارد و ابزاری برای تحلیل و تسهیل همکاری‌های آینده بین کنشگران سیستم فراهم خواهد آورد، در این مطالعه مورد توجه است. به طوری که در پژوهش حاضر ضمن مرور پیشینه و بررسی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی شهرهای منتخب جهان، به مرور اسناد و قوانین بالادستی مدیریت شهری تهران پرداخته و مضامین قانونی همکاری نهادی مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران را منطبق با شش قلمروی موضوعی اکوسیستم کارآفرینی آیزنبرگ شناسایی و شبکه همکاری کنشگران را با استفاده از تحلیل شبکه اجتماعی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده است تا ضمن تحلیل قدرت قانونی، زمینه‌های بهبود تعاملات نهادی و همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران را شناسایی کند و توصیه‌های سیاستی در این زمینه ارائه دهد.

۲. مرور ادبیات و پیشینه پژوهش

اکوسیستم کارآفرینی یک مفهوم چندبعدی و دربرگیرنده مجموعه‌ای از عوامل نهادی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که تعامل آن‌ها زمینه‌ساز شکل‌گیری و رشد کسب‌وکارهای نوآورانه می‌شود (Correia et al., 2024). اکوسیستم کارآفرینی به عنوان یک سیستم پویا و چندلایه تعریف می‌شود که در آن کنشگران مختلف (کارآفرینان، سرمایه‌گذاران، دانشگاه‌ها، دولت و جامعه) در تعامل هستند (Thai et al., 2023). از شناخته‌شده‌ترین چارچوب‌های نظری در حوزه اکوسیستم کارآفرینی، مدل آیزنبرگ است که به عنوان نقطه عطفی در ادبیات اکوسیستم کارآفرینی مطرح شده است. این مدل تعاملات و روابط متقابل ابعاد اکوسیستم کارآفرینی را در شش قلمروی اصلی: ۱- سیاست (حکمرمایی و رهبری) شامل قوانین، مقررات و سیاست‌های دولتی که از کارآفرینی حمایت

شهرها به عنوان موتورهای محرک رشد اقتصادی هستند که با ایجاد سطوح متنوعی از نوآوری، فرصت‌های کارآفرینی و اشتغال‌زایی را ایجاد می‌کنند (Mitra et al., 2023). در دهه گذشته، مطالعات بین رشته‌ای در تقاطع اکوسیستم کارآفرینی و توسعه شهری در میان سیاست‌گذاران و پژوهشگران جذابیت یافته است (Qian et al., 2024). اکوسیستم کارآفرینی یک مفهوم چندبعدی و دربرگیرنده مجموعه‌ای از عوامل نهادی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی است که تعامل آن‌ها زمینه‌ساز شکل‌گیری و رشد کسب‌وکارهای نوآورانه می‌شود (Correia et al., 2024). اکوسیستم کارآفرینی به عنوان یک سیستم پویا و چندلایه تعریف می‌شود که در آن کنشگران مختلف (کارآفرینان، سرمایه‌گذاران، دانشگاه‌ها، دولت و جامعه) در تعامل هستند (Thai et al., 2023). رویکرد اکوسیستم کارآفرینی به عنوان ابزار تحلیلی قدرتمند برای تعریف استراتژی‌های رقابتی اقتصادهای شهری و توسعه سرزمینی، از طریق ایجاد شغل و ثروت پایدار مطرح است (Santos, 2022). در این میان، از شناخته‌ترین چارچوب‌های نظری رویکرد اکوسیستم کارآفرینی، مدل آیزنبرگ (۲۰۱۰) است که تعاملات و روابط متقابل ابعاد اکوسیستم کارآفرینی را در شش قلمروی اصلی: ۱- سیاست (حکمرمایی و رهبری)؛ ۲- بازار (مشتري‌ها و شبکه‌های کارآفرینی)؛ ۳- سرمایه‌گذاری و تأمین مالی؛ ۴- حمایت از زیرساخت‌ها؛ ۵- سرمایه انسانی و ۶- پشتیبانی فرهنگی، مطرح و وابستگی متقابل عملکرد کنشگران را در ایجاد توازن و تعادل اکوسیستم کارآفرینی برجسته می‌کند (Penco et al., 2021; Isenberg, 2010).

در اکوسیستم کارآفرینی، نهادها بر حسب نیاز و اقتضای جوامع به وجود می‌آیند و در تعامل و همکاری با یکدیگر به بلوغ می‌رسند. دولت‌ها وظیفه تسهیل و روان‌سازی تعاملات نهادی و جریان دانش و اطلاعات در اکوسیستم کارآفرینی و توسعه کسب‌وکار را دارند و لزوم تغییر نگرش سیاست‌گذاران از سیاست‌های منحصر به تشویق ورود کسب‌وکارها به سیاست‌های پشتیبان طی چرخه عمر یک کسب‌وکار مورد تأکید قرار می‌دهد. علاوه بر شکل‌های سنتی حمایت دولت از کسب‌وکار (مشوق‌های مالیاتی، کمک‌های بلاعوض، و غیره)، اکنون شکل‌های حمایتی رابطه‌ای مانند شبکه‌سازی، توسعه ارتباطات بین کنشگران، همسویی نهادی اولویت‌ها، تقویت تعاملات برای بهبود کارایی و کارآمدی توسعه اکوسیستم کارآفرینی به رسمیت شناخته شده است. به طور کلی، بیش از هفتاد کنشگر در اکوسیستم کارآفرینی کشور در ارتباط با برنامه‌ریزی طرح‌های کارآفرینانه و اشتغال‌زایی در تعامل هستند (Ministry of Cooperatives, Labour and Social Welfare of Iran, 2021). پیاده‌سازی موفق برنامه‌های توسعه کارآفرینی نیازمند تعاملات هدفمند بین بخشی نهادها و یکپارچگی و هماهنگی برای بهره‌مندی از ظرفیت‌های بالقوه است.

در سال‌های اخیر برنامه‌های حمایتی گسترده‌ای به منظور توسعه کارآفرینی کشور اجرا شده و بر اساس شاخص جهانی کارآفرینی، ایران در زمینه حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان و تجاری‌سازی نوآوری‌ها طی سه سال بسیار امیدوارکننده است (UNDP, 2022). با این وجود، برنامه‌ریزی افزایش فعالیت‌های کارآفرینانه و توسعه کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SME's) با مشکلاتی روبه‌رو بوده و اکوسیستم کارآفرینی کشور دارای رشد نامتقارن و گلوگاه‌های جدی است (Strategic Document for the Development of)

می‌کنند؛ ۲- بازار (مشتری‌ها و شبکه‌های کارآفرینی) شامل دسترسی به بازارهای داخلی و بین‌المللی برای محصولات و خدمات نوآورانه؛ ۳- سرمایه‌گذاری و تأمین مالی شامل دسترسی به سرمایه خطرپذیر، وام‌ها و منابع مالی متنوع؛ ۴- حمایت از زیرساخت‌ها شامل وجود نهادهای پشتیبان مانند شتاب‌دهنده‌ها، مراکز رشد و خدمات مشاوره‌ای؛ ۵- سرمایه انسانی شامل آموزش، مهارت‌ها و استعدادها کارآفرینانه و ۶- پشتیبانی فرهنگی شامل نگرش مثبت جامعه به ریسک‌پذیری، شکست و نوآوری، مطرح و وابستگی متقابل عملکرد کنشگران را در ایجاد توازن و تعادل اکوسیستم کارآفرینی برجسته می‌کند (Penco et al., 2021). این مدل به عنوان چارچوب پایه‌ای در بسیاری از مطالعات بین‌المللی مورد استفاده قرار گرفته است. همواره تأکید آن بر هم‌افزایی میان ابعاد مختلف بر مبنای تعاملات سیستمی است.

در ادامه، پیشینه پژوهش در دو زمینه اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات شهری و توسعه اکوسیستم کارآفرینی در شهرهای منتخب جهان مورد بررسی قرار گرفت.

۱.۲. زمینه اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات برنامه‌ریزی شهری

مطالعات گسترده‌ای به شناسایی و بررسی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی و سیاست‌های پشتیبان دولتی پرداختند. در این زمینه اینکیو جونیور و همکاران (۲۰۲۵) الگوهای اکوسیستم کارآفرینی و عوامل تعیین‌کننده آن را برای شهرهای کارآفرین برزیل مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند و شرایط لازم برای کارآفرینی نوآورانه در شهرها را پیچیدگی بروکراسی، زیرساخت‌های حمل‌ونقل، دسترسی به سرمایه مالی، آموزش متوسطه، قصد کارآفرینی، سازمان‌های حمایتی و ورودی‌های نوآوری برای کارآفرینی ضروری دانستند (Inácio Junior et al., 2025). ژائو و همکاران (۲۰۲۳) اکوسیستم کارآفرینی متشکل از بازار، امور مالی، سرمایه انسانی، دسترسی به اینترنت، حمل‌ونقل، و دولت را در ۳۴ شهر چین مورد بررسی و اثرات منفردانه و ترکیبی عوامل را تحلیل کردند و دریافتند هیچ عنصر اکوسیستم کارآفرینی به تنهایی یک شرط لازم برای نوآوری شهری ایجاد نمی‌کند و خدمات دولتی در پشتیبانی از بازار بزرگ و حمل‌ونقل مورد تأکید قرار دارد (Zhao et al., 2023). شکبیا و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعه فراتحلیل سیاست‌های اکوسیستم کارآفرینی شهری، در رویکردهای کلی الگوسازی اکوسیستم کارآفرینی شهری، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی، بهبود تعاملات اجتماعی اعضای اکوسیستم، حمایت از واسطه‌های کارآفرینی، تعهد پایدار به کارآفرینی، تقویت فرصت‌های یادگیری، پویایی اکوسیستم، تسهیلات کارآفرینی و مدیریت ورودی‌ها و خروجی‌های اکوسیستم را طبقه‌بندی کردند (Shakiba et al., 2022). اسزرب و همکاران (۲۰۲۲) نقش اکوسیستم‌های کارآفرینی در توسعه مناطق شهری بوداپست را (مجارستان) مورد تجزیه و تحلیل قرار دادند و نشان دادند پذیرش ریسک و تأمین مالی ضعیف‌ترین مؤلفه‌های اکوسیستم کارآفرینی در بیشتر مناطق شهر هستند (Szerb et al., 2022). سیمانگو و همکاران (۲۰۲۲) به نداشت نیازها و چالش‌های کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) در اکوسیستم کارآفرینی شهر ژوهانسبورگ (آفریقای جنوبی) پرداختند و به چالش‌های کلیدی دسترسی به بازارها، تجهیزات و تأمین‌کنندگان و نیازهای حیاتی شناسایی‌شده سرمایه‌گذاران، تأمین‌کنندگان و آموزش کارآفرینی اشاره کردند (Msimango-Galawe & Majaja, 2022). برانز و همکاران (۲۰۲۲) مواردی از توسعه و بازآفرینی شهری

در کپنهاگ (دانمارک) و هامبورگ (آلمان) را بررسی کردند و نشان دادند در یک هدف مشابه چگونه دو دولت شهری انواع متفاوتی از حکمروایی کارآفرینانه را دنبال کرده‌اند، و تلاش بر درک بهتر ماهیت اقتضایی حکمروایی کارآفرینی و فرایندهای توسعه شهری داشتند (Bruns-Berentelg et al., 2022). لوتوس و همکاران (۲۰۲۱) در بررسی اکوسیستم کارآفرینی صنایع فرهنگی و خلاق در پورتو (پرتغال)، نقش برجسته فرهنگ و سیاست‌های محلی را زمانی که زمینه محدود به منابع است، برجسته کرده و استدلال کردند که داشتن یک دیدگاه یکپارچه از پویایی اکوسیستم‌های فرعی کارآفرینی و امور شهری می‌تواند آنچه از بهره‌وری و علیت در کارآفرینی درک می‌شود را بهبود بخشد (Loots et al., 2021).

گروه دیگری از مطالعات به طور مشخص بر حوزه‌های علم و فناوری اکوسیستم کارآفرینی متمرکز شده‌اند. در این زمینه، برتولدو و کاسترو مارینز (۲۰۲۵) چارچوبی برای ارزیابی تأثیر سیاست‌های توسعه شهری بر خوشه‌های نوپا در اکوسیستم‌های فناوری شهری در سائوپائولو برزیل فراهم آوردند و نشان دادند روند تشکیل خوشه در مناطق توسعه شهری به دلیل زیرساخت‌ها، نزدیکی دانشگاهی و رشد تجاری است که بر تعامل بین سیاست‌های شهری، توسعه زیرساخت‌ها و فرصت‌های اقتصادی و استراتژی‌های کل‌نگر برای افزایش اشتغال، تکامل شهری پایدار، و استعدادهای مؤثر و مدیریت املاک و مستغلات تأکید دارند (Bertholdo & de Castro Marins, 2025). سانتوس (۲۰۲۲) زمینه‌سازی ساخت اکوسیستم‌های کارآفرینی در شهر کویمبرا (پرتغال) را مبتنی بر نقش دانشگاه تحلیل کردند و نشان دادند نیاز به تغییر در ریشه استراتژی و پارادایم به منظور فعال‌سازی نقش دانشگاه از نظر شهر و توسعه منطقه‌ای وجود دارد. به طوری که نقش نسل جدیدی از کسب‌وکارهای نوپا که عمدتاً در زیرساخت‌های دانشگاهی و به عنوان کسب‌وکارهای فرعی دانشگاهی متولد شده‌اند را در بارورسازی نوآوری و اکوسیستم کارآفرینی کویمبرا تأیید کرد و نشان داد چگونه به تدریج دیدگاه تجاری محور این کسب‌وکارهای نوپای دانش‌بنیان اثرات سرریز مهمی دارند که برای رشد شرکت‌های دیگر در همان محل است (Santos, 2022). یانگ و همکاران (۲۰۲۲) به بررسی رابطه بین توسعه اکوسیستم‌های کارآفرینی و رشد اقتصادی در سطح شهری از دیدگاه دانش‌بنیان پرداختند. پژوهش یادشده بر اساس داده‌های ۳۲ شهر در چین نشان می‌دهد توسعه اکوسیستم‌های کارآفرینانه از طریق ایجاد دانش و جریان دانش به طور قابل توجهی رشد اقتصادی شهرداری را شکوفا می‌کند (Yang et al., 2022). روندی (۲۰۲۱) به بررسی رهبری جوامع کسب‌وکار نوپا و توسعه اکوسیستم کارآفرینی پرداخت و نشان داد مدل رهبری پویا، کسب‌وکارهای نوپا و تعامل آن با اکوسیستم کارآفرینی متناسب با قوت‌ها و ضعف‌ها منطقه به تکامل تدریجی توسعه اکوسیستم کارآفرینی محلی منجر می‌شود (Roundy, 2021).

مطالعات دیگر اکوسیستم کارآفرینی از منظر نوآوری در زمینه هوشمندسازی و شهرهای هوشمند تمرکز یافته‌اند. در این زمینه، میترا و همکاران (۲۰۲۳) چارچوبی را برای توسعه اکوسیستم کسب‌وکار نوپا در شهر هوشمند در هندوستان پیشنهاد می‌کنند (Mitra et al., 2023). دانا و همکاران (۲۰۲۲) تأثیرات کارآفرینی شهری بر کسب‌وکارهای پایدار در شهرهای هوشمند بررسی و نقش فناوری‌های دیجیتال در پاسخ به نیازهای جدید شهرها را مورد تأکید قرار می‌دهد (Dana et al., 2022). پنکو و همکاران (۲۰۲۱) به بررسی رابطه بین قدرت اکوسیستم‌های کارآفرینی نوآورانه و رفاه

ذهنی در ۴۳ شهر هوشمند اروپایی پرداختند و بر حمایت دولت‌های شهرهای هوشمند از برنامه‌هایی که برای بهبود رفاه ذهنی شهروندان و ایجاد یک محیط کارآفرینی مساعد تشویق و ترویج می‌کنند، تأکید کردند (Penco et al., 2021).

در ادامه، نتایج بررسی پیشینه مصادیق مضامین مرتبط با ابعاد اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات شهری، منطبق با مدل اکوسیستم کارآفرینی آیزنبرگ (۲۰۱۱) در شش قلمروی اصلی در جدول ۱ جمع‌بندی شده است.

جدول ۱. مضامین مرتبط با ابعاد اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات شهری

مطالعات شهری هم‌راستا	مضامین مرتبط با ابعاد اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات شهری	زیرسیستم
	درک فرصت‌های کارآفرینی مبتنی بر استراتژی‌های رقابتی توسعه اقتصاد شهر	
(Santos, 2022)	یکپارچه‌سازی سیاست‌های علم و فناوری با توسعه صنایع با رشد بالای اقتصادی شهر	
(Shakiba et al, 2022)	هدایت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و نوپا مبتنی بر فرصت‌های کارآفرینی فناورانه صنایع شهر	سیاست‌گذاری (حکمرانی و رهبری)
(Bertholdo & de Castro Marins, 2025)	هدایت سرریزهای نوآوری فناورانه در کسب‌وکارهای کوچک و متوسط و مشاغل خانگی	
(Mitra et al., 2023)	رهبری واسطه‌های توسعه نوآوری و کارآفرینی (مراکز رشد و شتابدهی، مشاوره توسعه کسب‌وکار)	
(Dana et al., 2022)	قوانین و مقررات بهبود فضای کسب‌وکار در فرصت‌های کارآفرینی شهر (مجوزها، پروانه‌ها، کاربری‌های زمین و ساختمان‌ها، عوارض، بیمه، مالیات، قوانین تجارت ملی و بین‌المللی و حقوق مالکیت فکری و...)	
(Inácio Junior et al., 2025)	نظارت بر توسعه کارآفرینی، اشتغال و اقتصاد شهر (انتشار فرصت‌ها، شفافیت فرایندها و پاسخ‌گویی)	
(Bruns-Berentelg et al., 2022)	تنوع و گسترش ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی توسعه کارآفرینی شهر	سرمایه‌گذاری و تأمین مالی (دولتی، خصوصی و مشارکت اجتماعی)
(Zhao et al., 2023)	جذب سرمایه‌های نهادهای تأمین مالی و صندوق‌های دولتی در فرصت‌های کارآفرینی شهر	
(Szerb et al., 2022)	جذب سرمایه‌گذاران خصوصی (فرشتگان سرمایه‌گذار، سرمایه‌گذاران خطرپذیر، سرمایه‌گذاران جسورانه ^(۳)) در فرصت‌های کارآفرینی شهر	
(Inácio Junior et al., 2025)	جذب سرمایه‌های خرد مشارکت مردمی در پروژه‌های توسعه کارآفرینی شهر	
(Msimango-Galawe & Majaja, 2022)	شناسایی مشتریان اولیه برای ایده‌های توسعه کارآفرینی شهر	بازارها (مشتریان و شبکه‌های کارآفرینی)
(Zhao et al., 2023)	کانال‌های ارتباطی و توزیعی محصولات در سطح بازارهای شهری، ملی، بین‌المللی	
(Bertholdo & de Castro Marins, 2025)	عرضه محصولات در فروشگاه‌های شهر برپایی بازارچه‌ها عرضه محصولات و خدمات کسب‌وکار	
(Mitra et al., 2023)	ایجاد شبکه‌های ارتباطی کارآفرینان، واسطه‌های کارآفرینی و صاحبان کسب‌وکار	
	توسعه فضای کاری در شهر و جانمایی کارخانه، کارگاه و خوشه‌های صنعتی - تجاری شهر	پشتیبانی زیرساخت‌ها (فضایی، تأسیساتی، حمل‌ونقل و اطلاعاتی)
(Bertholdo & de Castro Marins, 2025)	تأمین فضای مورد نیاز کریدورهای فناوری، پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد و نوآوری شهری	
(Inácio Junior et al., 2025)	تأمین تأسیسات انرژی، آب و فاضلاب ساختمان‌های اداری و تجاری شهر	
(Zhao et al., 2023)	حمل‌ونقل و ترافیک شهری به منظور دسترسی‌پذیری کسب‌وکار و بازار	
(Penco et al., 2021)	مخابرات، اینترنت، خدمات هوشمندسازی و کسب‌وکار الکترونیک	
(Zhao et al., 2023)	برنامه‌ریزی آموزشی نیروی کار به تناسب فرصت‌های کارآفرینی (آموزش متوسطه و آموزش عالی)	سرمایه انسانی (نیروی کار و آموزش)
(Inácio Junior et al., 2025)	دسترسی به مهارت‌های راه‌اندازی کسب‌وکار (آموزش‌های دانشگاهی، فنی و حرفه‌ای و مهارتی)	
(Bertholdo & de Castro Marins, 2025)		
(Msimango-Galawe & Majaja, 2022)		

۲.۲. زمینه اکوسیستم کارآفرینی در شهرهای منتخب جهان

با مراجعه به سندهای راهبری برنامه‌ریزی شهرهای منتخب، با مراجعه به سایت شهرداری، ساختار مدیریت شهری و زمینه‌های نوآوری بررسی شد. با توجه به گزارش‌های منتشرشده دولت‌های محلی در شهرهای سانفرانسیسکو، تورنتو، توکیو، سیدنی، مسقط و

استانبول، ابتکار عمل‌های مدیریت شهری در ارائه خدمات اکوسیستم کارآفرینی و نیز چگونگی هماهنگی و یکپارچه‌سازی الگوی کارآفرینی، نوآوری و اشتغال در سطح شهری بررسی شد. جدول ۲ به طور خلاصه نتایج این بررسی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. بررسی ویژگی و مقتضیات اکوسیستم کار آفرینی در شهرهای منتخب جهان

شهر	ساختار نهادی	ناحیه نوآوری و کار آفرینی	تمرکز کسب و کارها	زمینه‌های کار آفرینی	ابتکار عمل مدیریت شهری	ابتکار عمل ارتباط با مشاغل خرد
کوشیدا (Kushida) ساغورانسکو (2024)	مدیریت شهری یکپارچه: شهردار، شورای شهر، ادارات خدمات عمومی، دیوان عالی شهر.	یکپارچگی در ناحیه نوآوری شهر و تمرکز مراکز دانشگاهی، صنعتی و مراکز نوآوری در منطقه سیلیکون ولی.	- کسب و کارهای نوپا - شرکت‌های بزرگ فناوری - مراکز کسب و کار بین‌المللی - مراکز تحقیقاتی	- صنعت نیمه‌هادی - رایانه‌های شخصی - فناوری‌های دیجیتال - رسانه‌های اجتماعی، اینترنت اشیا - هوش مصنوعی	- تسهیلات مالی و انتشار اوراق شهری - کار آفرینی و صندوق وام بانکی - برنامه‌های استعدادپروری و بورسیه - فارغ‌التحصیلان ممتاز و وبزای شهری به کار آفرینان بین‌المللی - مقررات انعطاف‌پذیر و مجوزها و معافیت‌های مالیاتی - دسترسی رایگان به داده‌ها و الگوی مصرف شهروندان	- الزام شرکت‌های فناوری به سرمایه‌گذاری در مشاغل خرد محلی - شتاب‌دهنده‌های فناوری با مأموریت اجتماعی: آموزش دیجیتال مارکتینگ و طراحی وبسایت و ... به مشاغل خرد و خانگی
تورنتو (City of Toronto, 2021)	مدیریت شهری یکپارچه: شهردار، شورای شهر، مدیر شهر.	دو گروه دانشگاهی و غیردانشگاهی: هاب‌های دانشگاهی که به صورت ساختار چتری منطقه‌ای هدایت می‌شوند. - توزیع هفت هاب غیردانشگاهی صنایع خلاق به تناسب جمعیت و اقتصاد شهر	- کسب و کارهای نوپا - شرکت‌های بزرگ فناوری - مراکز تحقیقاتی	- رسانه دیجیتال؛ سلامت؛ حقوقی؛ آموزش؛ ساختمانی؛ خرده‌فروشی؛ تولید پیشرفته؛ غذا؛ فناوری پاک.	- انتشار اطلاعات فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کار آفرینی شهر - ایجاد مرکز خدمات یکپارچه هوشمند شامل صدور مجوزها و تحلیل بازار و یافتن شریک تجاری - سرمایه‌گذاری با اولویت به کسب و کارهای زنان و بومیان - ایجاد فضای آزمایش شهری برای تست محصولات و خدمات	- مراکز رشد تخصصی محله محور با خدمات تسهیلگری رایگان و فضای کار اشتراکی ارزان - دوره‌های مهارت‌آموزی رایگان - تعهد شرکت‌های بزرگ به خرید از مشاغل خرد محلی
سیدنی (City of Sydney, 2025)	مدیریت شهری یکپارچه: شهردار، شورای شهر، شورای محلی.	- یک مرکز فناوری نوظهور با شش ناحیه نوآوری و یک مرکز استارت‌آپ در مرکز شهر	- کسب و کارهای نوپا - کسب و کارهای کوچک و متوسط	- سلامت - هوافضا - آموزش - توسعه منطقه: گردشگری، معدن، کشاورزی و غذا، پسماند - فین تک	- توسعه زیرساخت‌های دیجیتال و هوشمند برای بهبود دسترسی کسب و کارها به داده‌های شهری - ایجاد فضاهای کاری اشتراکی - تقدیر از کسب و کارهای خرد و نوآور - شرکت‌های کوچک و متوسط نیز واجد شرایط حمایت کار آفرینی هستند.	- هر محله یک هاب تخصصی در حوزه غذا و صنایع دستی - شبکه لجستیک هوشمند هماهنگی بین تولیدکننده و فروشگاه محلی - تبدیل فضاهای عمومی به بازارچه‌های موقت
توکیو (Tokyo Metropolitan Government, 2023)	مدیریت شهری دوسطحی: حکومت شهری شامل فرماندار، مجلس شهر توکیو و ادارات خدمات عمومی - شهرداری مناطق ۲۳ گانه و شورای محلی	ایجاد یک کنسرسیوم منطقه‌ای در خارج از شهر - ایجاد شش هاب نوآوری مناطق ویژه رقابت بین‌المللی در مرکز شهر	- کسب و کارهای نوپا - شرکت‌های بزرگ فناوری - مراکز کسب و کار بین‌المللی و چندملیتی	- فین تک - فناوری دیجیتال، پزشکی، الکترونیک، هوافضا و هوانوردی، تولید محتوا.	- مراکز رشد هوشمند و ثبت و مشاوره رایگان حقوقی و مالیاتی چندزبانه - پلتفرم هوشمند برای یافتن هم تیم، سرمایه‌گذار و مشتری - آموزش و مشاوره رایگان توسط بازنشستگان شرکت‌های بزرگ - برگزاری رویدادهای انتقال فناوری در صنایع سنتی - سیستم پرداخت اختصاصی شهر (سکه توکیو)	- مراکز رشد و شتاب‌دهنده تخصصی مشاغل خرد و خانگی - صندوق‌های سرمایه‌گذاری مشاغل محلی - پلتفرم‌های داده اشتراکی (شبکه توزیع هوشمند، بازارهای فروش)
مسقط (Oman, 2025)	حکومت مرکزی: حاکم (والی)، شهرداری، شورای ولایتی	یکپارچگی در ناحیه نوآوری شهر به صورت متمرکز در یک نقطه از شهر در پارک نوآوری مسقط در جوار شهرک صنعتی و دانشگاهی	- شرکت‌های بزرگ فناوری - بین‌المللی - کسب و کارهای نوپا - مراکز تحقیقاتی	- علوم کامپیوتر - انرژی - محیط زیست - فناوری اطلاعات - علوم غذایی - سلامت و داروسازی	- دفاتر خدمات یکپارچه کسب و کار - همکاری با دانشگاه جهت تشویق دانشجویان به راه‌اندازی کسب و کار - تسهیلات مالی و معافیت‌های مالیاتی و تخفیف‌های اجاره فضای تجاری برای کسب و کارهای نوپا	- مراکز خدمات مشاغل خانگی - راه‌اندازی پلتفرم‌های دیجیتال فروش، خدمات لجستیک و تحویل - حمایت‌های مالی زنان
استانبول (Istanbul, 2025)	ساختار پیچیده و چندلایه: شهرداری، شهرداری‌های مناطق ۳۹ گانه و فرمانداری	ایجاد کریدور نوآوری در شهر و تمرکز مراکز نوآوری و فناوری در پارک‌های فناوری و توزیع پراکنده هاب‌های کار آفرینی در شهر	- شرکت‌های دانش‌بنیان - کسب و کارهای نوپا - تجارت الکترونیک	- مد و پوشاک؛ سینما و فرهنگ؛ گردشگری - صنایع دستی - تجارت الکترونیک	- توسعه زیرساخت هوشمندسازی و دسترسی به داده‌های شهری - معرفی فرصت‌های کار آفرینی - حمایت از رویدادهای کار آفرینی - مراکز رشد و شتاب‌دهی دوزبانه با خدمات مربیان بین‌المللی	- مراکز رشد محله محور - پلتفرم‌های هوشمند (سرویس توزیع، انبارداری اشتراکی و ...) - وام‌های بدون بهره برای مشاغل خانگی زنان

کار آفرینی آیزنبرگ در تحلیل سیستمی سیاست‌های شهری مد نظر قرار نگرفته و علاوه بر آن، تعاملات نهادی مدیریت شهری با رویکرد اکوسیستم کار آفرینی در شهر تهران نیز تا کنون با استفاده از رویکرد سیستمی تحلیل شبکه اجتماعی مورد بررسی قرار نگرفته است که جنبه‌های نوآورانه پژوهش حاضر را تبیین می‌کند.

بررسی مطالعات پیشین تا جایی که از دید محققان گذشت نشان می‌دهد علی‌رغم گسترش مطالعات در زمینه ابعاد اکوسیستم کار آفرینی و سیاست‌های توسعه کار آفرینی شهری، مطالعات تحلیل تعاملات نهادی و قانونی به منظور بهره‌مندی از ظرفیت‌های نهادی اکوسیستم کار آفرینی مبتنی بر رویکردهای سیستمی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. همچنین، تا کنون چارچوب مدل اکوسیستم

۳. روش‌شناسی پژوهش

در این پژوهش ساختار شبکه همکاری کنشگران اکوسیستم کارآفرینی مبتنی بر قوانین و اسناد بالادستی توسعه شهر تهران با استفاده از رویکرد تحلیل شبکه اجتماعی مورد بررسی قرار می‌گیرد. این پژوهش از نوع کیفی - کمی (ترکیبی) است که با هدف شناسایی و تحلیل ساختار شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی تهران انجام شده است. پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و توسعه‌ای است و از نظر ماهیت، توصیفی - تحلیلی محسوب می‌شود.

جامعه پژوهش شامل کلیه کنشگران مدیریت شهری تهران است که در اسناد بالادستی مرتبط با توسعه کارآفرینی و اشتغال به عنوان نهادهای مؤثر معرفی شده‌اند. این کنشگران شامل سازمان‌های دولتی و عمومی، شوراهای، شرکت‌های وابسته و سایر واحدهای فعال در حوزه سیاست‌گذاری شهری هستند. با توجه به ماهیت پژوهش و تمرکز بر تحلیل شبکه همکاری، نمونه پژوهش به صورت هدفمند انتخاب شد؛ به این ترتیب تنها آن دسته از کنشگرانی وارد ماتریس شبکه شدند که در اسناد بالادستی دارای نقش قانونی و جایگاه مشخص در فرایند سیاست‌گذاری کارآفرینی و اشتغال بودند. داده‌های پژوهش از طریق تحلیل محتوای کیفی اسناد بالادستی مدیریت شهری تهران گردآوری شد. مضامین مرتبط با کارآفرینی و اشتغال استخراج و سپس در قالب ماتریس شبکه همکاری سازماندهی شدند. ابزار اصلی گردآوری داده‌ها، چکلیست تحلیل محتوای اسناد بود که توسط خبرگان حوزه مدیریت شهری و کارآفرینی بازبینی و تأیید شد.

در این پژوهش برای افزایش اعتبار و روایی داده‌ها، مجموعه‌ای از اقدامات تکمیلی انجام شد. مضامین استخراج‌شده از اسناد بالادستی مدیریت شهری تهران ابتدا توسط خبرگان حوزه کارآفرینی و مدیریت شهری بازبینی و تأیید شد تا روایی محتوایی آن‌ها تضمین شود. همچنین، بخشی از کدگذاری‌ها به صورت موازی توسط دو پژوهشگر مستقل انجام شد و میزان توافق آن‌ها با استفاده از ضریب کاپا سنجیده شد که نشان‌دهنده پایایی مناسب ابزار گردآوری داده‌ها بود. علاوه بر این، چکلیست تحلیل محتوای اسناد بر اساس چارچوب‌های نظری معتبر طراحی و پس از اصلاحات پیشنهادی خبرگان نهایی شد.

تجزیه و تحلیل داده‌ها بر مبنای رویکرد تحلیل شبکه اجتماعی به انجام رسیده است. تحلیل شبکه اجتماعی به عنوان رویکرد سیستمی ارزیابی شبکه‌های ارتباطی پیچیده و ابزار تسهیل همکاری‌های آینده بین کنشگران در سراسر مرزهای نهادی است

(Corlew, 2015). تحلیل شبکه رویکردی برای مطالعه ساختارهای اجتماعی با استفاده از تئوری گراف است. مهم‌ترین مفاهیم در تئوری شبکه‌ها عبارت‌اند از: شبکه: شبکه مجموعه‌ای از حداقل سه نقطه و تعدادی یال است که وجود داشتن یا نداشتن ارتباط میان نقطه‌ها را نشان می‌دهد. نقاط می‌توانند افراد، گروه‌ها، واحدها و یا سازمان‌ها باشند. مرکزیت: به طور کلی، مرکزیت دارای مفهوم گسترده‌ای است که برای شناسایی و تعیین مهم‌ترین کنشگران و یا ارتباطات در یک شبکه استفاده می‌شود. مرکزیت انواع مختلفی دارد که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از: مرکزیت درجه و مرکزیت بینابینی. مرکزیت درجه: از مهم‌ترین و کاربردی‌ترین مرکزیت‌ها است. ارزش مرکزیت درجه هر نقطه تنها با شمارش تعداد همسایگانش به دست می‌آید. هر چه میزان درجه یک نقطه بیشتر باشد، دسترسی آن به منابع بیشتر و مرکزی‌تر محسوب می‌شود. مرکزیت بینابینی: براساس موقعیت کنشگران در شبکه و قرار گرفتن در کوتاه‌ترین مسیر میان جفت کنشگران محاسبه شده و بر دو نوع نقطه‌ای و یالی است. تفاوت آن‌ها براساس تحلیل و بینابین بودن یک نقطه یا یال است؛ بنابراین نقطه‌ای دارای بیشترین مرکزیت بینابینی است که بینابین بسیاری از جفت نقاط دیگر قرار گرفته باشد و راه‌های ارتباطی نقاط دیگر از آن بگذرد (Hanneman & Riddle, 2014). در این پژوهش، شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری با استفاده نرم‌افزار Net Draw و UCINET ترسیم، محاسبه و بر مبنای شاخص‌های مرکزیت درجه، بینابینی، نقاط برشی، فاصله ژئودزیک و کانون‌های قدرت تحلیل می‌شود.

۴. یافته‌های پژوهش

منطبق با روش پژوهش، مضامین کارآفرینی و اشتغال منطبق با اسناد بالادستی شامل طرح جامع شهر تهران، برنامه توسعه چهارم شهر تهران و توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی در شهر تهران شناسایی شد. منطبق با مضامین مستخرج، نهادهای درگیر به عنوان کنشگران سیستم مد نظر قرار گرفت و هر یک از مضامین قانونی منطبق با شش بعد اکوسیستم کارآفرینی (سیاست، سرمایه‌گذاری، بازار، سرمایه انسانی، پشتیبانی زیرساخت‌ها، فرهنگی) طبقه‌بندی شد. جدول ۳ مضامین قانونی مشارکت کنشگران در اکوسیستم کارآفرینی را ارائه کرده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، ۱۰۶ مضمون قانونی در اسناد برنامه‌ریزی مدیریت شهری شناسایی شد. شکل ۱ توزیع مضامین قانونی اسناد همکاری مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران را نشان می‌دهد.

جدول ۳. مضامین قانونی، نهاد/نهادهای کنشگر اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

ماده	مضامین حقوقی قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
۸-۲	نظارت بر حوزه وظایف و اختیارات اتحادیه‌های صنفی	شهرداری / اتحادیه‌های صنفی	سیاست‌گذاری
۸-۲	تهیه نقشه‌های اطلاعات مکانی تأسیسات زیربنایی	شهرداری / دستگاه‌های اجرایی	سیاست‌گذاری
۸-۲	خدمات زیربنایی و تأمین تأسیسات	شهرداری / دستگاه‌های اجرایی	زیرساخت‌ها
۹-۱	تعیین موقعیت‌های مکانی مناسب برای عملکردهای مجاز شهری	شهرداری / دستگاه‌های ذی‌ربط / تشکل‌های صنفی	زیرساخت‌ها

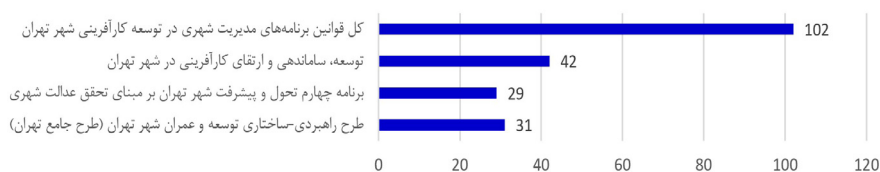
برنامه‌ها، طرح‌ها و مطالعات موضوعی توسعه شهری تهران			
ماده	مضامین حقوقی قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
۱-۱	سامان‌دهی و توسعه ساختمان‌های آموزشی	آموزش و پرورش/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۲-۱	سامان‌دهی و ایجاد پردیس‌های دانشگاهی، پارک‌های فناوری	وزارت علوم و تحقیقات/ش.ع.م.ش	زیرساخت‌ها
۴-۴	ساماندهی و توسعه مراکز و ساختمان‌های عمومی و اداری	شهرداری/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۴-۵	طرح جامع پردیس‌های کاری و فعالیتهای سازمان‌های دولتی	دستگاه‌های ذی‌ربط/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۷-۱	ساماندهی کانون‌ها و محورهای کار و فعالیت	دستگاه‌های ذی‌ربط/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۷-۲	ساماندهی مراکز عمده‌فروشی، توزیع مواد غذایی	شهرداری/ک.م.۵	بازارها
۷-۳	ساماندهی، استقرار مشاغل و انتقال مشاغل نامتجانس شهری	شهرداری/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۷-۴	ساماندهی، استقرار صنایع و انتقال صنایع نامتجانس شهری	وزارت صنعت/ش.ع.م.ش	زیرساخت‌ها
۷-۵	مکان‌یابی، ساماندهی و تجهیز مراکز نمایشگاهی	وزارت بازرگانی/ش.ع.م.ش	بازارها
۱۶-۱	ارتقای فرهنگ و دانش شهر و شهروندان	شهرداری/وزارت فرهنگ و ارشاد	پشتیبانی فرهنگی
۱۶-۶	ساماندهی خدمات IT برای تسهیل خدمت‌رسانی به شهروندان	شهرداری/شورای شهر	زیرساخت‌ها
۱۷-۶	ساماندهی عوارض کاربری‌های تجاری	شهرداری/وزارت اقتصاد و دارایی	سیاست‌گذاری
برنامه‌ها و طرح‌های موضوعی توسعه شهری تهران			
۲-۲	ایجاد مرکز رسانه‌ای - هنری تهران	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	پشتیبانی فرهنگی
۲-۳	ایجاد مرکز اجتماعی - فرهنگی تهران	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	پشتیبانی فرهنگی
۲-۴	ساماندهی مرکز فعالیتهای نوین شهر تهران	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۲-۵	ساماندهی مرکز فعالیتهای تجاری - تاریخی بازار تهران	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۲-۶	ایجاد مرکز اقتصاد جهانی	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۲-۸	ساماندهی مرکز ارتباطات جهانی برج میلاد	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۲-۹	ساماندهی مراکز خدماتی - تجاری	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۲-۱۱	ساماندهی مراکز خدمات شهری	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۳	ساماندهی پهنه ارزشمند تاریخی	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۴	ساماندهی پهنه ارزشمند طبیعی و زیست‌محیطی	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۵-۱	ساماندهی پهنه خدماتی - گردشگری	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۵-۲	ساماندهی و پالایش پهنه صنعتی مدرن/صنعتی	شهرداری/ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۷-۱	ساماندهی پهنه فرهنگی - پژوهشی شهر تهران	ش.ع.م.ش/دستگاه ذی‌ربط	زیرساخت‌ها
۹-۲	ایجاد و ساماندهی ایستگاه‌های مترو	شهرداری/دستگاه‌های ذی‌ربط/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۹-۴	ساماندهی پایانه‌های اتوبوسرانی شهری و بین شهری	شهرداری/دستگاه‌های ذی‌ربط/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
۹-۵	ایجاد و ساماندهی پایانه‌ها و مجتمع‌های پشتیبان حمل‌ونقل	شهرداری/دستگاه‌های ذی‌ربط/ک.م.۵	زیرساخت‌ها
برنامه چهارم تحول و پیشرفت شهر تهران بر مبنای تحقق عدالت شهری			
ماده	مضامین حقوقی و قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
۲۷	ایجاد الزامات قانونی برگزاری کلیه نمایشگاه‌های بزرگ مقیاس در محل نمایشگاه بین‌المللی آفتاب	شهرداری تهران/بخش خصوصی	بازارها
۳۲	پیاده‌سازی نظام خدمات توزیع بار و کالا	شهرداری/بخش خصوصی	بازارها

برنامه چهارم تحول و پیشرفت شهر تهران بر مبنای تحقق عدالت شهری			
ماده	مضامین حقوقی قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
۱۰۳	برپایی بازارچه‌های فصلی	شهرداری/بخش خصوصی	بازارها
۱۰۳	برپایی بازارچه‌ها و نمایشگاه‌های خوداشتغالی زنان سرپرست خانوار	شهرداری تهران	بازارها
۱۰۳	آموزش و توانمندسازی کارگران فصلی و مشاغل سیار	شهرداری تهران	سرمایه انسانی
۱۰۳	آموزش و ترویج کسب‌وکار و کارآفرینی در محلات کمتربرخوردار و آسیب‌پذیر	شهرداری تهران/بهزیستی/سازمان‌های مردم‌نهاد/ستاد مبارزه با مواد مخدر	سرمایه انسانی
۱۰۳	ترویج کارآفرینی و اشتغال‌زایی آسیب‌دیدگان اجتماعی با تأکید بر مهارت‌آموزی معنادار متجاهر	شهرداری/بهزیستی/قوه قضائیه/مبارزه با مخدر/وزارت کشور/وزارت بهداشت	سرمایه انسانی
۱۰۳	برگزاری جشنواره جایزه ملی کسب‌وکارهای برتر شهری	شهرداری تهران	پشتیبانی فرهنگی
۱۰۳	مهارت‌آموزی، مشاوره و توسعه بازار ویژه کسب‌وکارهای خرد	شهرداری/سازمان فنی و حرفه‌ای	سرمایه انسانی
۱۰۳	تولید محتوای تخصصی کارآفرینی و پوشش اطلاع‌رسانی	شهرداری تهران	پشتیبانی فرهنگی
۱۰۳	تربیت تسهیلگر و مشاور کسب‌وکار	شهرداری تهران	سرمایه انسانی
۱۰۳	تقویت و توسعه کسب‌وکارهای خانگی	شهرداری تهران/وزارت تعاون، کار و رفاه/بهزیستی/سازمان‌های مردم‌نهاد	سرمایه انسانی
۱۰۵	ارائه خدمات غیرحضورى برخط به بنگاه‌های بخش خصوصی	شهرداری تهران/بخش خصوصی	سیاست‌گذاری
۱۰۶	توسعه زیرساخت‌های ارتباط دیجیتال پایدار	شهرداری تهران/بخش خصوصی	زیرساخت‌ها
۱۰۹	تدوین سند تعامل‌پذیری الکترونیکی کسب‌وکار	شهرداری تهران	زیرساخت‌ها
۱۱۰	نظام جامع آمار شهری	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۱۱	انتشار اطلاعات و داده‌ها روی سامانه شفافیت	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۲۲	توسعه فروش مجازی فروشگاه‌های شهروند و میدین میوه و تره‌بار	شهرداری تهران	بازارها/زیرساخت
۱۲۵	تدوین و استقرار نقشه راه نوآوری و فناوری شهری	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۲۵	قراردادهای خرید خدمات و محصولات شرکت‌های دانش‌بنیان	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۲۵	حجم سرمایه‌گذاری خطرپذیر	شهرداری تهران	سرمایه‌گذاری مالی
۱۲۵	توسعه تفاهم فناورانه با شهرهای خواهرخوانده	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۲۵	پارک‌ها، مراکز و نواحی نوآوری شهری	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
۱۲۵	مشارکت مستقیم و غیرمستقیم در زیست‌بوم نوآوری	شهرداری تهران	سیاست‌گذاری
مصوبه توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی در شهر تهران			
ماده	مضامین حقوقی و قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
واحد	برنامه‌ریزی و ایجاد حمایت از مراکز و خانه‌های کارآفرینی و خوشه‌های کسب‌وکار شهری	شهرداری	سیاست‌گذاری
واحد	جذب و حمایت از کارآفرینان و کسب‌وکار نوپا	شهرداری/کارآفرینان/کسب‌وکار نوپا	سیاست‌گذاری
واحد	راه‌اندازی مراکز مهارت‌آموزی و توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر	شهرداری	سیاست‌گذاری/سرمایه انسانی
واحد	ایجاد و حمایت از پارک‌های فناوری	شهرداری	سیاست‌گذاری/زیرساخت
واحد	تهیه برنامه‌های هدفمند ترویج و آموزش کارآفرینی	شهرداری تهران/سازمان‌های ذی‌ربط	سرمایه انسانی
واحد	بهره‌گیری از امکانات تبلیغات شهری در اطلاع‌رسانی و ترویج	شهرداری	بازار/پشتیبانی فرهنگی

مصوبه توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی در شهر تهران			
ماده	مضامین حقوقی قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
واحد	حمایت از تأسیس و گسترش دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی و تشکیل شرکت‌های تعاونی و ارائه خدمات مشاوره‌ای	شهرداری/دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی/تعاونی‌ها	سیاست‌گذاری/سرمایه‌انسانی
واحد	حمایت از تشکیل شرکت‌های نوپا و شرکت‌های دانش‌بنیان	شهرداری/دانشگاه/شرکت دانش‌بنیان/شرکت نوپا	سیاست‌گذاری
واحد	اختصاص اعتبار و تسهیلات مالی به کارآفرینان شهری	شهرداری/کارآفرینان	سرمایه‌گذاری مالی
واحد	تسهیل و حمایت از فعالیتهای شبکه‌تعاملات بین کارآفرینان	شهرداری/کارآفرینان	زیرساخت
واحد	تشویق نهادهای ملی و استانی حامی کارآفرینی	شهرداری/مراکز دولتی	سیاست‌گذاری
واحد	ساماندهی کارگران آزاد	شهرداری/دستگاه‌ها مرتبط	سرمایه‌انسانی
واحد	همانگی با ستاد کارآفرینی برای اثربخشی فعالیت‌ها	شهرداری	سیاست‌گذاری
آیین‌نامه توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی در شهر تهران			
۵-۱	همکاری در برپایی نمایشگاه‌ها، بازارچه خوداشتغالی موقت	شهرداری/شورای شهر	بازار
۵-۱	استفاده بهینه و مؤثر از فضاها و تبلیغات محیطی در سطح شهر	شهرداری	بازار
۵-۱	بهره‌گیری از استعدادها و قابلیت‌های کارآفرینان و شرکت‌های دانش‌بنیان در خدمات شهری	شهرداری / شرکت‌های دانش‌بنیان/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۱	ایجاد فرصت برای عرضه تولیدات و محصولات صاحبان کسب‌وکار و کارآفرینان در فروشگاه‌های شهروند و میدین میوه و تره‌بار	شهرداری تهران/ صاحبان کسب‌وکار/کارآفرینان	بازار
۵-۱	ایجاد بستر و توسعه فرصت‌های شغلی و صنفی جدید در شهر	شهرداری	سیاست‌گذاری
۵-۱	بهره‌گیری از استعدادها و قابلیت‌های کارآفرینان و شرکت‌های دانش‌بنیان در فعالیتهای حوزه تخصصی فنی و عمرانی	شهرداری/شرکت‌های دانش‌بنیان/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۱	بهره‌گیری از استعدادها و قابلیت‌های کارآفرینان و شرکت‌های دانش‌بنیان در فعالیتهای حوزه تخصصی حمل‌ونقل	شهرداری/شرکت‌های دانش‌بنیان/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۱	بهره‌گیری از استعدادها و قابلیت‌های کارآفرینان و شرکت‌های دانش‌بنیان در فعالیتهای حوزه تخصصی شهرسازی و معماری	شهرداری/شرکت‌های دانش‌بنیان/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۱	حمایت در جهت تأسیس و راه‌اندازی صندوق‌های اعتباری خرد در سطح مناطق و محلات و معرفی به مؤسسه‌های مالی و اعتباری؛	شهرداری/مؤسسه‌های مالی و اعتباری	سرمایه‌گذاری مالی
۵-۱	پیگیری اجرای دقیق مصوبه و توسعه کارآفرینی	شهرداری تهران/ سازمان‌های مرتبط	سیاست‌گذاری
۵-۱	پیگیری رفع نواقص و خلأهای قانونی بهبود فضای کسب‌وکار	شهرداری تهران/شورای شهر	سیاست‌گذاری
۵-۱	امکان استفاده از خدمات اطلاع‌رسانی	شهرداری تهران	پشتیبانی فرهنگی
۵-۱	بهره‌گیری از ظرفیت‌ها و امکانات فرهنگسراها و خانه‌های فرهنگ در راستای ترویج فرهنگ کار و حمایت از کارآفرینان	شهرداری تهران	پشتیبانی فرهنگی/زیرساخت
۵-۲	همکاری در ارائه تبلیغات فرهنگی در حوزه کارآفرینی	صدا و سیما	پشتیبانی فرهنگی
۵-۲	حمایت‌های حقوقی و مالی؛ تسهیل در ثبت تعاونی‌ها و حمایت از کسب‌وکارهای کوچک و مشاغل خانگی	وزارت کار/تعاونی‌ها/کسب‌وکارهای کوچک و خانگی	سیاست‌گذاری
۵-۲	ارائه استانداردهای آموزشی و خدمات آموزشی به کارآفرینان	وزارت کار/کارآفرینان	سرمایه‌انسانی
۵-۲	همکاری در توسعه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای برای کارآفرینان	سازمان فنی و حرفه‌ای/کارآفرینان	سرمایه‌انسانی
۵-۲	تخصیص اعتبار برای کسب‌وکارهای خرد و متوسط	صندوق کارآفرینی امید/کسب‌وکار خرد	سرمایه‌گذاری مالی
۵-۲	حمایت مالی از صندوق اعتباری خرد در محلات	صندوق کارآفرینی امید	سرمایه‌گذاری مالی
۵-۲	هدایت پایان‌نامه‌های دانشجویی با موضوعات کارآفرینی شهری؛	مراکز آموزشی و دانشگاهی	سیاست‌گذاری

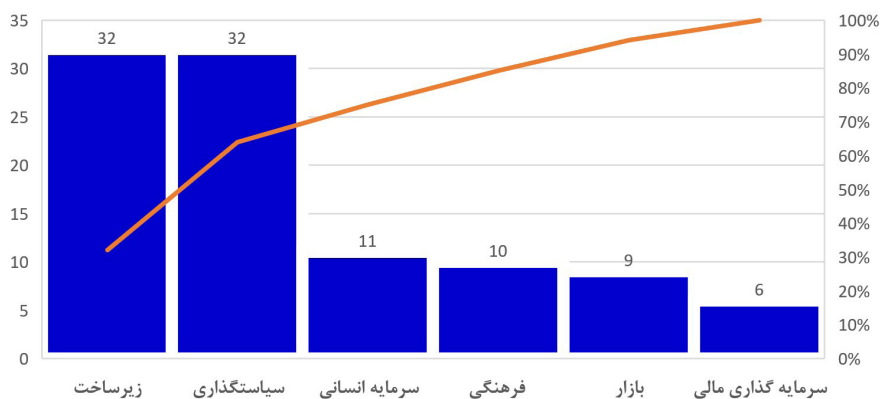
آیین‌نامه توسعه، ساماندهی و ارتقای کارآفرینی در شهر تهران			
ماده	مضامین حقوقی قانونی	کنشگران مسئول و همکار	ابعاد اکوسیستم کارآفرینی
۵-۲	همکاری در برپایی دوره‌های آموزشی؛	مراکز آموزشی و دانشگاهی	سرمایه انسانی
۵-۲	تحقیق، پژوهش و مطالعات حوزه‌های کارآفرینی شهری	مراکز آموزشی و دانشگاهی	سیاست‌گذاری
۵-۲	حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان فعال در حوزه مدیریت شهری	معاونت علمی و فناوری/دانش‌بنیان	سیاست‌گذاری
۵-۲	ارائه خدمات آموزشی مرتبط تخصصی به استعدادها برتر	معاونت علمی و فناوری	سرمایه انسانی
۵-۲	پشتیبانی مالی از طرح‌های حوزه مدیریت شهری	معاونت علمی و فناوری	سرمایه‌گذاری مالی
۵-۲	همکاری در طراحی پارک‌های علم و فناوری و مراکز رشد شهری	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	زیرساخت‌ها
۵-۲	حمایت‌های قانونی و اجرایی از کارآفرینان و شرکت‌های نوپا	اتاق بازرگانی/شرکت نوپا/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۲	صدور مجوزها و خدمات مرتبط کارآفرینان و شرکت‌های نوپا	اتاق بازرگانی/شرکت نوپا/کارآفرینان	سیاست‌گذاری
۵-۲	بهبود فضای کسب‌وکار و حمایت از شرکت‌های دانش‌بنیان	قوة قضائیه/شرکت‌های دانش‌بنیان	سیاست‌گذاری

مضمون قانونی همکاری کنشگران مدیریت شهری در توسعه کارآفرینی شهر تهران

شکل ۱. توزیع مضمون قانونی همکاری کنشگران مدیریت شهری در توسعه کارآفرینی شهر تهران

توزیع مضامین قانونی ابعاد اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

شکل ۲. توزیع مضامین همکاری کنشگران مدیریت شهری در ابعاد اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

همان‌طور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود، تمرکز مضامین قانونی برنامه‌های مدیریت شهری تهران بر حمایت از زیرساخت‌ها (۳۲ مضمون) و سیاست‌گذاری (۳۲ مضمون) است و سرمایه انسانی (۱۱ مضمون)، پشتیبانی فرهنگی (۱۰ مضمون)، بازار (۹ مضمون) و سرمایه‌گذاری (۶ مضمون) کمتر مورد توجه هستند. در ادامه به

منظور تحلیل شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری ۳۴ کنشگر همکار در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران شناسایی و مضامین قانونی مرتبط با هر یک از کنشگران نیز مشخص شد. جدول ۴ کنشگران شناسایی شده را ارائه کرده است.

۱۶۷

صمدی فروشانی م.

مرداد ۱۴۰۵

دوره ۷، شماره ۵

مقصد و برنامه‌ریزی شهری

JUEP.net

جدول ۴. کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

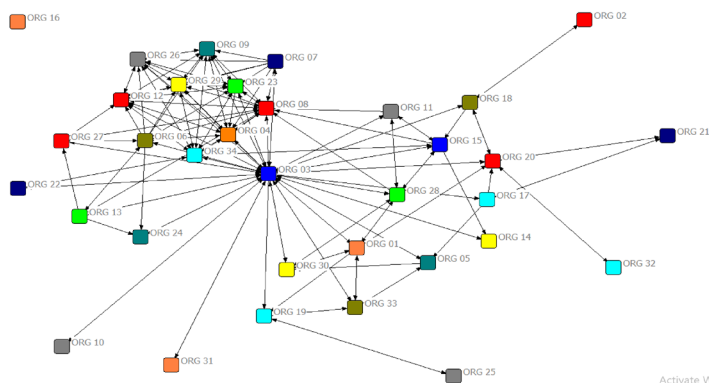
کنشگر مسئول و همکار مدیریت شهری	نماد	کنشگر مسئول و همکار مدیریت شهری	نماد
شرکت‌های دانش‌بنیان تهران	ORG 18	اداره کل تعاون، کار و رفاه استان تهران	ORG 01
کسب و کارهای خرد و خانگی تهران	ORG 19	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	ORG 02
کارآفرینان شهر تهران	ORG 20	شهرداری تهران	ORG 03
اتاق بازرگانی تهران	ORG 21	شورای شهر تهران	ORG 04
اتاق اصناف تهران	ORG 22	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری*	ORG 05
وزارت نیرو*	ORG 23	وزارت صنعت، معدن، تجارت*	ORG 06
بخش خصوصی	ORG 24	وزارت آموزش و پرورش *	ORG 07
صندوق کارآفرینی امید	ORG 25	وزارت کشور*	ORG 08
میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی تهران	ORG 26	وزارت راه و شهرسازی*	ORG 09
سازمان برنامه و بودجه تهران	ORG 27	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی*	ORG 10
سازمان بهزیستی تهران	ORG 28	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی*	ORG 11
سازمان حفاظت از محیط زیست تهران	ORG 29	وزارت جهاد کشاورزی*	ORG 12
سازمان‌های مردم‌نهاد	ORG 30	وزارت اقتصاد و دارایی*	ORG 13
بانک/مؤسسات مالی و اعتباری	ORG 31	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات*	ORG 14
سازمان فنی و حرفه‌ای تهران	ORG 32	قوه قضائیه	ORG 15
تعاونی‌ها	ORG 33	صدا و سیما	ORG 16
دستگاه‌های ذی‌ربط	ORG 34	کسب و کارهای نوپا تهران	ORG 17

* نام کنشگران منطبق با اسناد است. نمایندگان وزارتخانه‌های دستگاه اجرایی در سطح شهر تهران مد نظر برنامه‌ریزان مدیریت شهری است.

نرم‌افزار NetDraw ترسیم شدند. شکل ۳ شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران را نشان می‌دهد. وجود یال بین دو گره به معنای وجود رابطه قانونی همکاری بین دو کنشگر مدیریت شهری است. همان‌طور که مشاهده می‌شود، شبکه همکاری مدیریت شهری به صورت گسسته و نامنسجم است، به طوری که همکاری مدیریت شهری با بسیاری از کنشگران کلیدی اکوسیستم کارآفرینی شکل نگرفته است. ادامه، نتایج شاخصهای تحلیل شبکه اجتماعی ارائه شده است.

۱.۴. تحلیل شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

منطبق با مضامین قانونی شناسایی شده، ماتریس همکاری کنشگران مسئول و همکار مدیریت شهری در نظر گرفته شدند. به طوری کنشگران به عنوان سطر و ستون ماتریس و تعداد همکاری کنشگران به عنوان ارزش سلولهای ماتریس شبکه کنشگر - کنشگر وارد محاسبات شدند. با استفاده از نرم‌افزار Ucinet شاخص مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی، فاصله ژئودزیک، نقاط برشی و کانون‌های قدرت شبکه محاسبه و تحلیل و سپس شبکه‌های مربوطه به کمک

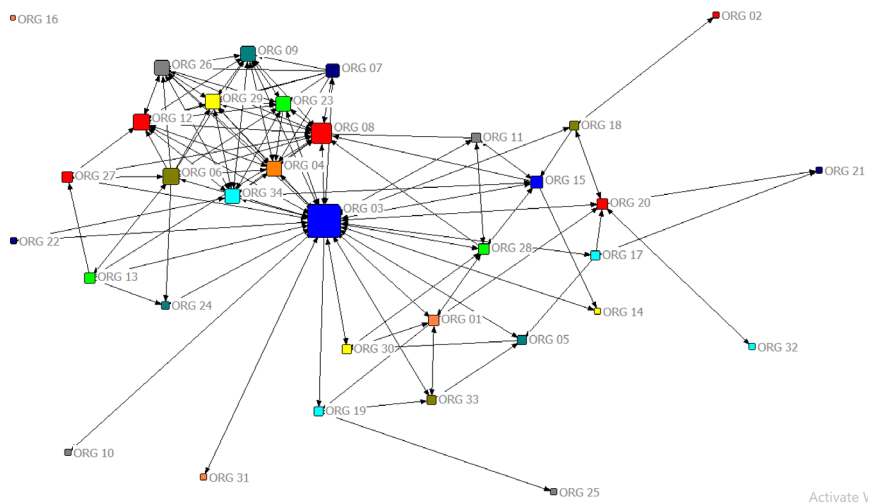
شکل ۳. شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

مرکزیت درجه: همان‌طور که در جدول ۵ و شکل ۴ مشاهده می‌شود، شبکه همکاری با توجه اندازه مرکزیت درجه هر یک از کنشگران شبکه ارائه شده است. هر چه اندازه گره کنشگر بیشتر باشد، نشان‌دهنده مرکزیت درجه بیشتر کنشگر است. کنشگر با مرکزیت درجه بیشتر، دارای قدرت قانونی همکاری بیشتر در اکوسیستم کارآفرینی است. همان‌طور که نتایج نشان می‌دهد، در این شبکه شهرداری تهران (ORG 03) دارای بیشترین قدرت قانونی همکاری در اکوسیستم کارآفرینی شهر است و با فاصله تا حدودی کم شورای شهر تهران (ORG 04)، وزارت کشور (ORG 08)، وزارت راه

و شهرسازی (ORG 09) و دیگر کنشگران شورای عالی معماری و شهرسازی تهران و نیز کمیسیون ماده ۵ دارای بیشترین قدرت قانونی هستند. در سایر کنشگران با فاصله بسیار زیادی همکاری‌های قانونی وجود دارد. به خلاف انتظار در این شبکه همکاری کنشگران کلیدی نظیر معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری (ORG 02)، اتاق بازرگانی تهران (ORG 21)، سازمان فنی‌و حرفه‌ای تهران (ORG 32)، صندوق کارآفرینی امید (ORG 25)، بانک و مؤسسه‌های مالی و اعتباری (ORG 31) دارای ضعیف‌ترین قدرت قانونی همکاری با سایر کنشگران مدیریت شهری هستند.

جدول ۵. مرکزیت درجه نرمال و مرکزیت بینابینی کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

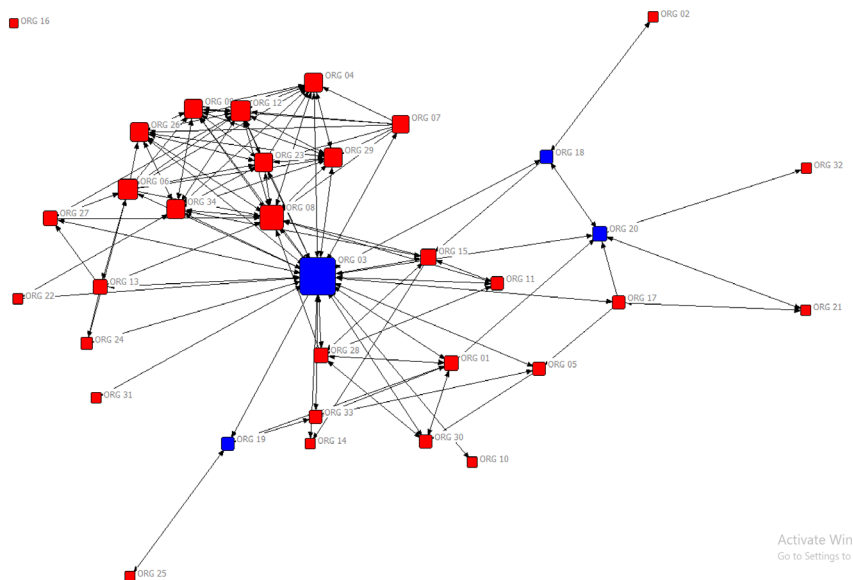
نماد	مرکزیت بینابینی	مرکزیت درجه نرمال	نماد	مرکزیت بینابینی	مرکزیت درجه نرمال
ORG 01	۱۲/۱۶۷	۰/۱۸۲	ORG 18	۶۳/۳۳۳	۰/۳۹۴
ORG 02	۰	۰/۰۳	ORG 19	۶۲	۰/۱۸۲
ORG 03	۷۷۶/۳۶۹	۷/۷۸۶	ORG 20	۹۵/۸۳۳	۰/۶۳۶
ORG 04	۰/۳۹۳	۶/۲۴۲	ORG 21	۱	۰/۱۲۱
ORG 05	۱/۸۳۳	۰/۱۲۱	ORG 22	۰	۰/۰۹۱
ORG 06	۴/۱۶۷	۰/۱۵۲	ORG 23	۰/۳۹۳	۵/۳۶۴
ORG 07	۰	۰/۳۰	ORG 24	۰	۰/۲۱۲
ORG 08	۱۳/۲۰۲	۶/۵۴۵	ORG 25	۰	۰/۰۳۰
ORG 09	۰/۵۳۶	۶/۱۵۲	ORG 26	۰/۳۹۳	۵/۳۶۴
ORG 10	۰	۰/۰۳	ORG 27	۰/۲۵۰	۰/۰۹۱
ORG 11	۰	۰/۱۲۱	ORG 28	۵	۰/۲۱۲
ORG 12	۲/۱۱۹	۶/۱۸۲	ORG 29	۰/۳۹۳	۶/۱۵۲
ORG 13	۰	۰/۱۲۱	ORG 30	۱	۰/۱۸۲
ORG 14	۰	۰/۱۲۱	ORG 31	۰	۰/۰۳
ORG 15	۸/۱۶۷	۰/۲۴۲	ORG 32	۰	۰/۰۳
ORG 16	۰	۰	ORG 33	۶۰/۵۰۰	۰/۰۹۱
ORG 17	۲۶/۱۶۷	۰/۱۲۱	ORG 34	۱۳/۷۸۶	۴/۵۷۶

شکل ۴. شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران بر مبنای شاخص مرکزیت درجه

همان‌طور که مشاهده میشود، شهرداری تهران (ORG 03)، کسب‌وکارهای خرد و خانگی (ORG 19) و کارآفرینان شهر تهران (ORG 20) و شرکت‌های دانش‌بنیان (ORG 18) از نقاط برشی شبکه همکاری مدیریت شهری هستند و به دلیل دستیابی به اهداف توسعه کارآفرینی در بخشها بسیار حائز اهمیت و آسیب‌پذیر هستند و لازم است ارتباط قانونی همکاری با دیگر کنشگران شبکه به منظور مشارکت در تصمیم‌گیری‌های اکوسیستم تقویت شود.

نقاط برشی: نقاطی هستند که با حذف آن‌ها، ساختار شبکه به دو بخش غیر متصل تبدیل می‌شود. اهمیت این نقاط برای تعیین بخشهای آسیب‌پذیر شبکه و نقش‌آفرینان کلیدی است. در واقع، نقاط برشی، پلهای ارتباطی میان بخشهای آسیب‌پذیر شبکه و نقش‌آفرینان کلیدی است و هر چه تعداد آنها بیشتر باشد، نشان‌دهنده بخش‌پذیری بیشتر یک شبکه و کاهش یکپارچگی آن است شکل ۵ نقاط برشی شبکه همکاری قانونی میان کنشگران مدیریت شهری همکار در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران را نشان میدهد.

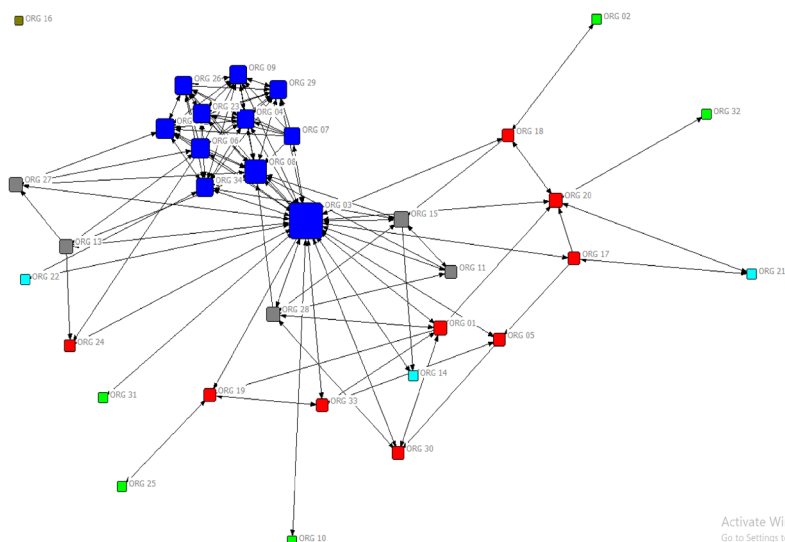
شکل ۵. نقاط برشی شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

مشخص کردن اینکه کدام کنشگر عضو کدام کانون قدرت است، کنشگران هم‌رنگ هستند. علاوه بر این، اندازه هر گره در هر یک از کانون‌های قدرت متناسب با قدرت هر یک از کنشگران در کانون قدرت است. همان‌طور که در شکل ۶ مشاهده می‌شود، پنج کانونی

کانون‌های قدرت: کانون‌های قدرت با استفاده از ابزار K-Core در شبکه محاسبه، تحلیل و ترسیم شد. به طور کلی، باید گفت که کانون‌های قدرت، مجموعه‌ای از کنشگران هستند که با یکدیگر ارتباط بسیار نزدیک‌تری دارند تا با دیگر کنشگران شبکه. برای

02)، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (ORG 05)، کارآفرینان شهر تهران (ORG 20)، شرکت‌های دانش‌بنیان (ORG 18)، کسب‌وکارهای نوپا (ORG 17)، سازمان‌های مردم‌نهاد (ORG 30)، تعاونی‌ها (ORG 33)، بخش خصوص (ORG 24)، کسب‌وکارهای خرد و مشاغل خانگی (ORG 19) هستند. کانون قدرت دیگر نیز با رنگ‌های خاکستری، سبز و آبی روشن در شکل مشخص شده‌اند.

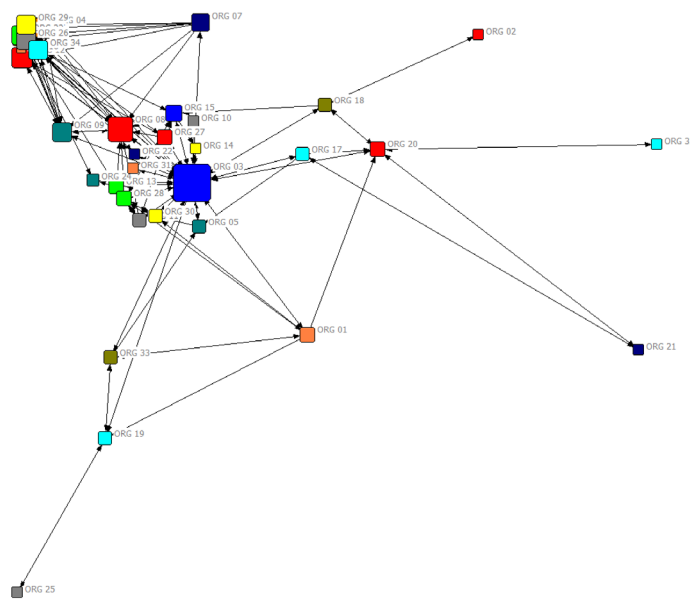
قدرت در ساختار شبکه وجود دارد. گروه اول مربوط به کانون قدرت کنشگران شهرداری (ORG 03)، وزارت راه و شهرسازی (ORG 09)، شورای شهر (ORG 04) و دیگر کنشگران شورای عالی شهرسازی و معماری شهر تهران و کمیسیون ماده ۵ است و هسته مرکزی قدرت نیز شهرداری تهران (ORG 03) است (کنشگران با رنگ آبی). دومین کانون قدرت شامل کنشگران اداره کل تعاون، کار و رفاه اجتماعی تهران (ORG 01)، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری (ORG

شکل ۶. کانونهای قدرت شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران

کنشگرانی نظیر وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی (ORG 01)، معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری (ORG 02)، سازمان فنی و حرفه‌ای تهران (ORG 32)، تعاونی‌ها (ORG 33)، کسب‌وکارهای خرد و خانگی (ORG 19)، کسب‌وکارهای نوپا (ORG 17)، شرکت‌های دانش‌بنیان (ORG 18) و کارآفرینان شهر تهران (ORG 20) با فاصله بسیاری از سایر کنشگران مدیریت شهری قرار گرفته‌اند. به طور کلی با توجه به وجود فاصله ژئودزیک در میان کنشگران کلیدی کارآفرینی همکاری بین نهادی دارای تأخیر اطلاعاتی و ناهماهنگی مدیریت شهری در فعالیت‌های نوآورانه و فناوریانه توسعه و کارآفرینی شهر تهران است.

فاصله ژئودزیک: شاخص فاصله ژئودزیک برای سنجش سرعت همکاری و گردش منابع و اطلاعات در شبکه از میانگین کوتاه‌ترین فاصله بین یک جفت کنشگر استفاده می‌شود. هر چه میانگین فاصله ژئودزیک کاهش یابد، سرعت گردش اطلاعات در بین نهادها بیشتر شده و سبب می‌شود که زمان کمتری برای هماهنگ ساختن نهادها صرف شود و دست‌اندرکاران با سرعت بیشتری به یکدیگر دسترسی خواهند داشت. شکل ۷ شبکه کنشگران مدیریت شهری را بر اساس فاصله ژئودزیک نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌شود، شهرداری تهران (ORG 03) در محوریت این شبکه است و بسیاری از کنشگران در فاصله بسیار کمی از شهرداری دارند. با این‌وجود

شکل ۷. شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران بر مبنای فاصله ژئودزیک

۵. بحث

در تورنتو سرمایه‌گذاری بر آموزش زنان و بومیان به عنوان سیاست کلیدی مطرح شد، در حالی که در تهران چنین رویکردی کمتر دیده می‌شود.

بازارها و شبکه‌های کارآفرینی: تمرکز تهران بر بازارچه‌های محلی و نمایشگاه‌ها با مطالعات سیمانگو و همکاران (۲۰۲۲) در ژوهانسبورگ مشابه است که چالش اصلی را دسترسی به بازارها دانستند. اما در شهرهایی مانند استانبول و سانفرانسیسکو، بازارها به صورت شبکه‌های جهانی و دیجیتال توسعه یافته‌اند. یافته‌های تهران نشان می‌دهد بازارها هنوز بیشتر در سطح محلی باقی مانده‌اند و ارتباط با شبکه‌های بین‌المللی ضعیف است.

سرمایه‌گذاری و تأمین مالی: ضعف جدی تهران در سرمایه‌گذاری (۶ مضمون) با نتایج پژوهش اسزرب و همکاران (۲۰۲۲) در بوداپست مشابه است که تأمین مالی ناکافی را مانع اصلی توسعه دانستند. در مقابل، در سانفرانسیسکو و توکیو، سرمایه‌گذاری خطرپذیر و صندوق‌های جسورانه به عنوان محرک اصلی نوآوری عمل کرده‌اند. این تفاوت نشان می‌دهد تهران نیازمند توسعه ابزارهای مالی نوآورانه و جذب سرمایه‌گذاران جسورانه است.

فرهنگ و پشتیبانی اجتماعی: یافته‌های تهران نشان دادند فرهنگ بیشتر در قالب جشنواره‌ها و تبلیغات شهری دیده می‌شود. این موضوع با نتایج مطالعات لوتوس و همکاران (۲۰۲۱) در پورتو متفاوت است که فرهنگ محلی و صنایع خلاق را به عنوان محرک اصلی اکوسیستم کارآفرینی معرفی کردند. همچنین، در شهرهای هوشمند اروپایی (Penco et al., 2021) رفاه ذهنی شهروندان بخشی از اکوسیستم کارآفرینی بود، در حالی که در تهران چنین رویکردی کمتر دیده می‌شود.

به طور کلی، یافته‌ها نشان می‌دهد اگرچه در ابعاد سیاست‌گذاری و زیرساخت‌ها هم‌پوشانی‌هایی با مطالعات بین‌المللی وجود دارد، اما در ابعاد نرم‌تر اکوسیستم (سرمایه انسانی، بازار، سرمایه‌گذاری و فرهنگ) فاصله قابل توجهی مشاهده می‌شود. این تفاوت‌ها بیانگر آن است که تهران برای نزدیک شدن به الگوهای جهانی باید از

یافته‌های پژوهش نشان دادند تمرکز اسناد مدیریت شهری تهران عمدتاً بر سیاست‌گذاری و زیرساخت‌ها است، در حالی که ابعاد دیگر اکوسیستم کارآفرینی مانند سرمایه انسانی، بازار، سرمایه‌گذاری و پشتیبانی فرهنگی کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. تحلیل یافته‌ها در مقایسه با مطالعات پیشین و با توجه به ابعاد اکوسیستم کارآفرینی آیزنبرگ در ادامه تشریح می‌شود.

سیاست‌گذاری و حکمروایی: تمرکز تهران بر سیاست‌گذاری با نتایج مطالعات شکبیا و همکاران (۲۰۲۲) و سانتوس (۲۰۲۲) همخوانی دارد که نشان دادند سیاست‌های شهری در شکل‌دهی اکوسیستم کارآفرینی حیاتی است. با این حال، یافته‌های تهران نشان می‌دهد این سیاست‌ها بیشتر در سطح مقررات و اسناد باقی مانده‌اند و به یک شبکه نهادی یکپارچه تبدیل نشده‌اند؛ در حالی که در مطالعات برانز و همکاران (۲۰۲۲) در کپنهاگ و هامبورگ، حکمروایی اقتضایی توانسته است به ایجاد اکوسیستم‌های پویا منجر شود.

زیرساخت‌ها: توجه گسترده تهران به زیرساخت‌ها (۳۲ مضمون) با مطالعات ژائو و همکاران (۲۰۲۳) در چین و برتولدو و مارینز (۲۰۲۵) در سائوپائولو همسو است که زیرساخت‌های حمل‌ونقل، مراکز فناوری و نزدیکی دانشگاه‌ها را عامل کلیدی نوآوری شهری دانستند. اما یافته‌های تهران نشان می‌دهد این زیرساخت‌ها به طور کامل با سرمایه انسانی و بازارها پیوند نخورده‌اند؛ در حالی که در سیدنی و سائوپائولو، زیرساخت‌ها به طور مستقیم به شکل‌گیری خوشه‌های نوپا و تعامل دانشگاه‌ها با بازار منجر شدند.

سرمایه انسانی: یافته‌های تهران نشان دادند سرمایه انسانی تنها در ۱۱ مضمون دیده شده و بیشتر به آموزش اقشار آسیب‌پذیر محدود شده است. این موضوع در تضاد با مطالعات یانگ و همکاران (۲۰۲۲) در چین است که نشان دادند جریان دانش و سرمایه انسانی موتور اصلی رشد اقتصادی شهری است. همچنین،

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به شناسایی سیاست‌های توسعه شبکه همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران پرداخته است. برای این منظور، ابتدا پس از مرور پیشینه مطالعات شهری و شناسایی مضامین مرتبط اکوسیستم کارآفرینی به بررسی ساختار و مرور اسناد و سیاست‌های حمایتی مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهرهای جهان پرداخته شد. در ادامه، قوانین و اسناد توسعه کارآفرینی در مصوبات شورای اسلامی شهر جست‌وجو و چهار سند بالادستی مدیریت شهری شامل سند راهبردی - ساختاری توسعه عمران شهر تهران (طرح جامع شهر تهران)، قانون ساماندهی و توسعه کارآفرینی شهر تهران و آیین‌نامه مربوطه و قوانین برنامه چهارم تحول و پیشرفت شهر تهران مورد بررسی و بر مبنای تحلیل محتوای کیفی، مضامین مرتبط با کارآفرینی و اشتغال شامل ۱۰۶ مضمون در شش قلمروی موضوعی زیرساخت (۳۶ مضمون)، سیاست (۳۲ مضمون)، سرمایه‌انسانی (۱۱ مضمون)، پشتیبانی فرهنگی (۱۰ مضمون)، بازار (۹ مضمون) و سرمایه‌گذاری (۶ مضمون) و ۳۴ کنشگر مسئول و همکار شناسایی شد. سپس با تشکیل ماتریس شبکه همکاری، جایگاه قانونی کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران منطبق با شاخص‌های مرکزیت درجه، مرکزیت بینابینی، فاصله ژئودزیک، نقاط برشی و قدرت‌های قانونی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

به طور کلی، با توجه به آنکه فقدان سیستم مدیریت یکپارچه شهری موجب عدم شکل‌گیری همکاری بین دستگاهی‌های اجرایی برای توسعه اشتغال و کارآفرینی شده است، لازم است پیگیری طرح یکپارچه مدیریت شهری در دستور کار قرار گیرد و بر مبنای آن قوانین مدیریت شهری اصلاح و نهاد شورای شهر در جایگاهی با اختیار نظارت بر پیاده‌سازی قوانین مدیریت یکپارچه شهری قرار گیرد. همچنین، نظام برنامه‌ریزی شهری نیازمند بازطراحی بر مبنای اهداف واقع‌بینانه و استراتژی‌های رقابتی توسعه شهر و ایجاد زمینه‌های پشتوانه قانونی توافق و مشارکت کنشگران است، در ساختار کنونی تنها بر جانمایی مکانی و مجوزهای کاربری اراضی و ساختمان و اخذ عوارض تأکید شده که لازم است طرح جامع شهر تهران مورد بازبینی و سیاست‌های توسعه کارآفرینی و اشتغال شهر تهران در این سند مورد توجه قرار گیرد. در ادامه، به منظور بهبود همکاری کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران از طریق توسعه ظرفیت‌های نهادی و قانونی و در راستای تعادل بخشی در توزیع قدرت قانونی مشارکت میان نهادهای درگیر توصیه‌های سیاستی به شرح زیر ارائه می‌شود.

- بازطراحی و فعال‌سازی شورای سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی شهر تهران: شورای سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی با ترکیبی از کنشگران کلیدی توسعه کارآفرینی شهر تهران شامل نمایندگان دستگاه‌های دولتی و عمومی، سرمایه‌گذاران بخش خصوصی، کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای بزرگ، کوچک و متوسط و خانگی در شش کارگروه تخصصی توسعه اکوسیستم کارآفرینی (سیاست، سرمایه‌گذاری، زیرساخت‌ها، بازار، سرمایه‌انسانی و پشتیبانی فرهنگی) بازطراحی و به صورت فعال اقدامات توسعه کارآفرینی، اشتغال و توسعه اقتصاد محلی را پیگیری کنند. نظارت بر عملکرد شورای توسعه کارآفرینی شهر تهران توسط شورای شهر تهران و یا یک نهاد مستقل مد نظر قرار گیرد و گزارش‌های

تمرکز صرف بر سیاست و زیرساخت عبور کرده و به سمت یکپارچه‌سازی نهادی، تقویت سرمایه انسانی، توسعه ابزارهای مالی نوآورانه و شبکه‌سازی جهانی حرکت کند.

علاوه بر آن، این پژوهش بر اهمیت تحلیل شبکه‌ای در فهم اکوسیستم کارآفرینی شهری تأکید دارد؛ زیرا نشان می‌دهد حتی با وجود مضامین قانونی متعدد، نبود ارتباط نهادی مؤثر می‌تواند مانع تحقق اهداف توسعه کارآفرینی شود. برای مدیریت شهری تهران، نتایج نشان می‌دهد باید تعادل میان ابعاد مختلف اکوسیستم برقرار شود و سرمایه انسانی، بازار و سرمایه‌گذاری به اندازه سیاست‌گذاری و زیرساخت‌ها مورد توجه قرار گیرند. همچنین، تقویت نقش نهادهای مالی، دانشگاه‌ها و بخش خصوصی در شبکه همکاری می‌تواند به افزایش کارایی و پایداری اکوسیستم کارآفرینی کمک کند. جمع‌بندی یافته‌های تحلیل شبکه به شرح زیر است:

- مرکزیت نهادی: شهرداری تهران هسته اصلی قدرت شبکه است و نشان می‌دهد ساختار شبکه به شدت شهرداری‌محور است و سایر کنشگران در حاشیه قرار دارند.

- نهادهای کلیدی: به خلاف انتظار، نهادهایی مانند معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری، اتاق بازرگانی تهران، صندوق کارآفرینی امید و بانک‌ها دارای ضعیف‌ترین قدرت همکاری قانونی هستند. این ضعف نشان‌دهنده شکاف جدی میان سیاست‌های شهری و نهادهای مالی و علمی است که در مطالعات بین‌المللی (مانند سانفرانسیسکو و تورنتو) به عنوان محرک اصلی نوآوری شناخته می‌شوند.

- آسیب‌پذیری شبکه: شهرداری تهران، کسب‌وکارهای خرد و خانگی، کارآفرینان شهر تهران و شرکت‌های دانش‌بنیان به عنوان نقاط برشی شبکه شناسایی شدند. حذف یا ضعف این کنشگران می‌تواند شبکه را به بخش‌های غیرمتصل تقسیم کند و یکپارچگی اکوسیستم را کاهش دهد. این یافته نشان می‌دهد اکوسیستم کارآفرینی تهران به شدت آسیب‌پذیر است و به چند کنشگر محدود وابستگی زیادی دارد.

- کانون‌های قدرت: تحلیل K-Core نشان داد پنج کانون قدرت در شبکه وجود دارد که هسته مرکزی آن شهرداری تهران است. این تمرکز قدرت در یک نهاد واحد، به خلاف مطالعات بین‌المللی (مانند تورنتو و سیدنی) است که در آن‌ها قدرت میان دانشگاه‌ها، بخش خصوصی و دولت محلی توزیع شده و شبکه‌ای متوازن‌تر شکل گرفته است.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد حتی با وجود مضامین قانونی متعدد، نبود ارتباط نهادی مؤثر و تمرکز قدرت در یک نهاد (شهرداری) مانع تحقق اهداف توسعه کارآفرینی می‌شود. بنابراین، تحلیل شبکه اجتماعی به عنوان رویکردی مکمل، ضعف‌های ساختاری اکوسیستم کارآفرینی تهران را آشکار کرده و ضرورت حرکت به سمت شبکه‌ای متوازن و چندمرکزی را برجسته می‌کند. به طوری که مدیریت شهری تهران باید به جای تمرکز صرف بر شهرداری، نقش نهادهای علمی، مالی و بخش خصوصی را در شبکه همکاری تقویت کند و با ایجاد سازوکارهای قانونی برای افزایش ارتباط میان کنشگران حاشیه‌ای (مانند صندوق‌های مالی و دانشگاه‌ها) با هسته مرکزی شبکه می‌تواند یکپارچگی اکوسیستم را افزایش دهد. تجربه شهرهای بین‌المللی نشان می‌دهد توزیع قدرت نهادی و شبکه‌سازی جهانی می‌تواند مسیر توسعه کارآفرینی شهری را تسهیل کند.

- عملکردی منتشر شود.

- تشکیل ستاد هماهنگی سیاست‌گذاری توسعه کارآفرینی شهر تهران: با توجه به پیچیدگی و درهم‌تنیدگی روابط و تعداد زیاد کنشگران پیشنهاد می‌شود ستاد هماهنگی دستگاه‌های اجرایی و نهادهای غیردولتی و شهروندان نیز مد نظر قرار گیرد. مسئولیت ستاد هماهنگی توسعه کارآفرینی به عنوان نهاد واسطه و تنظیم‌گر با توجه به نقش و وظایف قانونی در اکوسیستم کارآفرینی و بر مبنای مرکزیت بینابینی شهرداری تهران پیشنهاد می‌شود.

- تقویت همکاری در راستای توزیع متعادل قدرت کنشگران توسعه کارآفرینی شهر تهران: با توجه به ساختار چندبخشی و نقاط برشی شبکه و تمرکز در قدرت‌های کانونی، تقویت همکاری‌های قانونی بین نهادهای صنعت، معدن و تجارت، معاونت علم و فناوری ریاست‌جمهوری و وزارت علوم از یک‌سو و سرمایه‌گذاران، کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکار، اصناف و اتاق بازرگانی و نهادهای مردمی از سوی دیگر با شهرداری، وزارت راه و شهرسازی در راستای به تعادل رسیدن قدرت کنشگران شبکه پیشنهاد می‌شود.

- گسترش همکاری کنشگران دولتی و مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران: با توجه به نبود همکاری برخی کنشگران کلیدی در ساختار فعلی، لازم است گسترش همکاری مدیریت شهری به صورت قانونی با سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، سازمان توسعه و نوسازی معادن و صنایع معدنی تهران، سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران، سازمان امور مالیاتی، وزارت صنعت معدن و تجارت، وزارت امور خارجه، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران، سازمان خصوصی‌سازی، شورای رقابت، پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد و نوآوری، سازمان تأمین اجتماعی، معاونت امور زنان ریاست‌جمهوری، بنیاد ملی نخبگان، جهاد دانشگاهی، مؤسسه مطالعات پژوهش‌های بازرگانی، مرکز آمار، جهاد دانشگاهی مد نظر قرار گیرد.

- شفاف‌سازی و تعیین محدوده وظایف نهادهای غیردولتی در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران: با توجه به آنکه در ساختار شبکه همکاری فعلی عنوان نهادهای مردمی به صورت کلی مطرح شده، لازم است به منظور هماهنگی بیشتر، نقش و وظیفه هر یک از مؤسسه‌ها، نهادها و شرکت‌های غیردولتی مانند کمیته امداد، بنیاد مستضعفان، بنیاد شهید، بنیاد علوی، بنیاد برکت، گروه‌های جهادی، خیرین به صورت شفاف در پیشبرد اهداف توسعه کارآفرینی شهر تهران تبیین شود.

- تقویت جایگاه و قدرت‌بخشی به بخش خصوصی در مدار تصمیم‌گیری‌های توسعه کارآفرینی: با توجه به نقش پررنگ بخش خصوصی از سرمایه‌گذاری و تأمین مالی تا مراکز رشد و نوآوری و نیز انواع کسب‌وکار نیز نمایندگانی از کارآفرینان برتر، شرکت‌های بزرگ صنایع فناوری، نمایندگانی از کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و نوپا، کسب‌وکارهای کوچک و متوسط و مشاغل خرد و خانگی و اتاق اصناف، اتاق بازرگانی، انجمن‌های صنفی - کارفرمایی در مدار تصمیم‌گیری مد نظر قرار گیرند.

علاوه بر سیاست‌های تقویت شبکه همکاری کنشگران در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران، توصیه‌های سیاستی بر مبنای مضامین قانونی و مقایسه تطبیقی با اکوسیستم‌های کارآفرینی شهرهای مورد بررسی، ایجاد زمینه‌های همکاری با سایر کنشگران در راستای تقویت نقش آفرینی کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران به شرح زیر پیشنهاد می‌شود.

- یکپارچه‌سازی سیاست‌های علم و فناوری و فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کارآفرینی شهر تهران: شناسایی فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کارآفرینی شهر منطبق با استراتژی‌های رقابتی توسعه شهر و یکپارچه‌سازی سیاست‌های علم و فناوری با توسعه صنایع با رشد بالای اقتصادی شهر و هدایت کسب‌وکارهای دانش‌بنیان و نوپا مبتنی بر فرصت‌های کارآفرینی فناورانه صنایع و ایجاد مشوق برای شرکت‌های فناور بزرگ شهر در جهت ایجاد شتاب‌دهنده و فضای کار مشترک و ایجاد سازوکار آموزش به کسب‌وکارهای نوپا و صنایع خلاق.

- ساماندهی پارک‌های فناوری و مراکز رشد در پهنه‌های شهری (پهنه علمی، صنعتی، تجاری، تاریخی، طبیعی و ...): با توجه به پراکندگی توزیع مکانی ۱۰ پارک علم و فناوری و ۳۷ مرکز نوآوری و فناوری و بیش از ۵۰ خانه خلاق و نوآوری تأییدشده فعال در شهر تهران منطبق با داده‌های معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری، پیشنهاد می‌شود به منظور ساماندهی تأمین فضا و استقرار کردیدورهای فناوری، پارک‌های علم و فناوری و هاب‌های رشد و نوآوری به تناسب کاربری تخصصی پهنه‌های شهری (پهنه علمی، صنعتی، تجاری، تاریخی، طبیعی و ...) توزیع شوند. در این زمینه، استفاده از زمین‌های ذخیره شهری و فرصت‌های حریم برای ساماندهی پهنه‌های شهری مد نظر قرار گیرد.

- تدوین قوانین و مقررات انعطاف‌پذیر و تشویقی صدور مجوزها و پرداخت‌های عوارض، بیمه و مالیات: ابتکار عمل‌هایی در تدوین قوانین و مقررات انعطاف‌پذیر اخذ مجوز و پرداخت‌های قانونی کسب‌وکار به صورتی که بتوان بخشی از هزینه‌های تحقیق و توسعه یا آموزش به کسب‌وکارهای کوچک و متوسط به عنوان هزینه‌های قابل قبول عوارض شهری و مالیاتی مد نظر قرار گیرد، همچنین گسترش پوشش بیمه تأمین اجتماعی در بخش غیررسمی و خرد و خانگی و الزام شرکت‌های فناوری به سرمایه‌گذاری در توسعه مشاغل خرد محلی و یا تعهد شرکت‌های بزرگ به خرید از مشاغل خرد محلی پیشنهاد می‌شود.

- تنوع و گسترش ابزارهای سرمایه‌گذاری و تأمین مالی و جذب سرمایه‌های مشارکت مردمی: تنوع و گسترش ابزارهای تأمین مالی از طریق انتشار اوراق کارآفرینی شهری، گسترش همکاری با صندوق‌های سرمایه‌گذاری و تأمین مالی و ارائه وام‌های کم‌بهره و ضمانت‌نامه‌های اعتباری و ارائه سازوکارهای اهلیت‌سنجی و شفافیت در واگذاری‌ها و فرصت‌های سرمایه‌گذاری و کارآفرینی شهر تهران مورد توجه قرار گیرد.

- سرمایه‌گذاری زیرساخت‌های هوشمندسازی و پلتفرم‌های کسب‌وکار شهر تهران: افزایش سرمایه‌گذاری در پلتفرم‌های دیجیتال در زمینه‌های کانال‌های ارتباطی زنجیره تأمین محصولات و خدمات (سرویس تأمین مواد اولیه، توزیع، فروش، انبارداری اشتراکی)، شکل‌گیری همکاری و ارتباطات تیم‌های کارآفرین (شناسایی هم‌تیم، سرمایه‌گذار و مشتری) و سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های هوشمندسازی و تحلیل داده‌های شهری و نیز توسعه اینترنت پرسرعت، امنیت سایبری پیشنهاد می‌شود.

- توسعه کارآفرینی محله‌محور و رهبری واسطه‌های نوآوری و کارآفرینی محله‌های شهر تهران: حمایت از کسب‌وکارهای شکل‌گرفته در مقیاس محله‌ای، استفاده از ظرفیت‌های فرهنگ‌سراها و سرای محلات برای ایجاد فضاهای کارآفرینی و

علاوه بر سیاست‌های تقویت شبکه همکاری کنشگران در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران، توصیه‌های سیاستی بر مبنای مضامین قانونی و مقایسه تطبیقی با اکوسیستم‌های کارآفرینی شهرهای مورد بررسی، ایجاد زمینه‌های همکاری با سایر کنشگران در راستای تقویت نقش آفرینی کنشگران مدیریت شهری در اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران به شرح زیر پیشنهاد می‌شود.

آتی پیشنهاد می‌شود ضمن تحلیل موانع توسعه کارآفرینی با طرح‌ریزی یک مداخله سیستمی نرم دیدگاه‌های متنوع کنشگران بررسی و فعالیت‌های هدفمند رفع موانع توسعه کارآفرینی مورد توافق نسبی کنشگران اکوسیستم کارآفرینی شهر تهران شناسایی شود.

مشارکت نویسندگان

صمدی فروشانی (۴۰ درصد) مفهوم‌سازی و طراحی مطالعه، تجزیه و تحلیل داده‌ها، کار با نرم‌افزار، تفسیر نتایج و نگارش پیش‌نویس و بازنویسی؛ بوچانی (۴۰ درصد) مفهوم‌سازی، طراحی مطالعه، تفسیر نتایج، نظارت بر پیش‌نویس و بازنویسی؛ کیهان‌پور (۱۵ درصد) گردآوری داده‌ها، تجزیه و تحلیل و تفسیر نتایج؛ بهروز (۵ درصد) گردآوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها

تشکر و قدرانی

این مقاله هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های دولتی، خصوصی و غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

تعارض منافع

این مقاله تعارض منافع ندارد.

یادداشت‌ها

ⁱ Angel Investors، افراد ثروتمندی که در مراحل اولیه از کسب‌وکارهای نوپا حمایت مالی می‌کنند.
ⁱⁱ Venture Capitalists، شرکت‌هایی که در ازای سهام، سرمایه‌گذاری‌های کلان انجام می‌دهند.
ⁱⁱⁱ Corporate Venture Capitalists، شرکت‌های بزرگ که در کسب‌وکارهای نوپای مرتبط سرمایه‌گذاری می‌کنند.

منابع

- Audretsch, D. B., Belitski, M., & Cherkas, N. (2021). Entrepreneurial ecosystems in cities: The role of institutions. *PLOS ONE*, 16(3), e0247609. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0247609>
- Bertholdo, E., & de Castro Marins, K. R. (2025). Urban tech ecosystems: A framework for assessing the impact of development policies on startup clusters. *Journal of Urban Management*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1016/j.jum.2025.01.009>
- Bruns-Berentelg, J., Noring, L., & Grydehøj, A. (2022). Developing urban growth and urban quality: Entrepreneurial governance and urban redevelopment projects in Copenhagen and Hamburg. *Urban Studies*, 59(1), 161–177. <https://doi.org/10.1177/0042098020974012>
- Carnegie Endowment for International Peace. (2024, January 9). *The Silicon Valley model and technological trajectories in context* (K. Kushida).
- City of Sydney. (2025). *Planning for the future*. <https://www.cityofsydney.nsw.gov.au/planning-for-the-future>
- City of Toronto. (2021). *A city of entrepreneurs: Building a supply chain of innovation*. City of Toronto. <https://www.toronto.ca/wp-content/uploads/2021/06/90c1-CityofEntrepreneurs.pdf>
- Correia, M. P., Marques, C. S., Silva, R., et al. (2024). Academic entrepreneurship ecosystems: Systematic literature review and future

مراکز رشد تخصصی محله‌محور با خدمات تسهیلگری رایگان و فضای کار اشتراکی ارزان مد نظر قرار گیرد. در این زمینه، مدیریت توزیع مکانی ۵۰ خانه خلاق و نوآوری کنونی شهر تهران در مراکز رشد محله‌محور پیشنهاد می‌شود.

- تمرکز بر توسعه کارآفرینی اجتماعی و مراکز شتاب‌دهنده با مأموریت خدمات شهری اجتماعی: توانمندسازی اقشار آسیب‌پذیر متناسب با فرصت‌های کسب‌وکار محلی و مشاغل خرد و خانگی و ایجاد فرصت‌های مهارت‌آموزی در کارگاه‌های مختلف برای زنان سرپرست خانوار، زندان‌ها، معتادان و اقشار آسیب‌پذیر شهری مد نظر قرار گیرد.

- ایجاد مراکز توسعه مشاغل خرد و خانگی در حوزه غذا، صنایع دستی و گردشگری در محله‌های شهر تهران: ایجاد مراکز رشد تخصصی توسعه مشاغل خرد و خانگی در محله‌های شهر تهران و ارائه خدمات تسهیلگری و آموزش توسعه کسب‌وکار نظیر دیجیتال مارکتینگ و طراحی وبسایت و سایر خدمات توسعه کسب‌وکار پیشنهاد می‌شود.

- برپایی نمایشگاه‌ها و بازارچه‌ها، ساماندهی دستفروشان و عرضه محصولات در بازارهای محلی شهر تهران: برپایی نمایشگاه‌ها در مراکز منتخب، مکان‌یابی مناسب به منظور برپایی بازارچه‌ها با دسترسی‌پذیری مناسب مناطق شهری، ساماندهی دستفروشان حمایت از عرضه محصولات و خدمات کسب‌وکارهای محلی در فروشگاه‌ها و توسعه مجتمع‌های صنفی در مناطق و محلات شهر تهران پیشنهاد می‌شود.

- پشتیبانی از فرهنگ کارآفرینی در آموزش‌های شهروندی و اطلاع‌رسانی و تبلیغات محیطی شهر: حمایت از برگزاری رویدادها، همایش‌ها و کنفرانس‌های کارآفرینی، معرفی و تقدیر از کارآفرینان و صاحبان کسب‌وکارهای بزرگ، نوپا و دانش‌بنیان، کوچک و متوسط و خرد و خانگی موفق شهر و اطلاع‌رسانی با استفاده از ظرفیت تبلیغات محیطی شهر تهران پیشنهاد می‌شود.

با توجه به محدودیت پژوهش، از آنجا که داده‌ها عمدتاً مبتنی بر اسناد قانونی و برنامه‌های رسمی استخراج شده و دیدگاه کنشگران و کارآفرینان به طور مستقیم بررسی نشده است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده با رویکرد میدانی و مصاحبه با کارآفرینان و نهادهای کلیدی، کیفیت واقعی همکاری‌ها و موانع اجرایی را بررسی کنند. همچنین، مقایسه تطبیقی با شهرهای منطقه‌ای (مانند استانبول و مسقط) می‌تواند تصویر روشن‌تری از تفاوت‌های فرهنگی و نهادی ارائه دهد.

علاوه بر آن با توجه به پژوهش‌های محدود در دسترس، نیاز به نظریه‌پردازی عمیق‌تر و تحقیقات تجربی توسعه اکوسیستم کارآفرینی در مطالعات برنامه‌ریزی شهری مورد نیاز است که بتواند درک بیشتری در این حوزه از روابط علت و معلولی بین کارآفرینی، نوآوری و پویایی‌های محلی و منطقه‌ای ایجاد کند. علاوه بر زمینه‌های پژوهشی مورد نیاز هر یک از توصیه‌های سیاستی مطرح‌شده در پژوهش‌های آتی پیشنهاد می‌شود حوزه‌های تخصصی و توزیع جغرافیایی مراکز رشد و نوآوری و شتاب‌دهنده‌ها بررسی و راهکارهای در راستای توزیع متعادل شناسایی شود. همچنین با وجود، چالش‌های متعددی عدم دسترسی به صندوق‌های تأمین مالی، ناآشنایی سرمایه‌گذاران ایرانی با فرصت‌های سرمایه‌گذاری، برنامه‌های مربیگری محلی با کیفیت پایین، چالش در تجاری‌سازی محصولات و دسترسی به بازار و غیره در پژوهش‌های

- research directions. *Journal of the Knowledge Economy*, 15, 17498–17528. <https://doi.org/10.1007/s13132-024-01819-x>
- Dana, L. P., Salamzadeh, A., Hadizadeh, M., Heydari, G., & Shamsoddin, S. (2022). Urban entrepreneurship and sustainable businesses in smart cities: Exploring the role of digital technologies. *Sustainable Technology and Entrepreneurship*, 1(2), Article 100016. <https://doi.org/10.1016/j.stae.2022.100016>
- Fernandes, A. J., & Ferreira, J. J. (2022). Entrepreneurial ecosystems and networks: A literature review and research agenda. *Review of Managerial Science*, 16, 189–247. <https://doi.org/10.1007/s11846-020-00437-6>
- Inácio Júnior, E., Dionísio, E. A., & Gimenez, F. A. P. (2025). Entrepreneurial ecosystem patterns and their determinants and outputs: A necessary condition analysis of the Brazilian entrepreneurial cities. *Journal of Entrepreneurship in Emerging Economies*, 17(2), 418–452. <https://login.semead.com.br/25semead/anais-arquivos/1525.pdf?>
- Isenberg, D. (2010). How to start an entrepreneurial revolution. Harvard Business Review. <https://hbr.org/2010/06/the-big-idea-how-to-start-an-entrepreneurial-revolution>
- Isenberg, D. (2010). How to Start an Entrepreneurial Revolution. Harvard Business Review.
- Istanbul Policy Center. (2022). *Istanbul Vision 2050* [PDF]. <https://ipa.istanbul/en/wp-content/uploads/2022/11/Istanbul-Vision-2050.pdf>
- Islamic Consultative Assembly of Iran. (1955). *Municipality law (with subsequent amendments and additions)*. Government of the Islamic Republic of Iran.
- Islamic Council of Tehran. (2009). *Law on the development, organization, and promotion of entrepreneurship in Tehran*. Tehran Municipality. [In Persian].
- Islamic Council of Tehran. (1996). *Law on the Organization, Duties and Elections of Islamic Councils of the Country and Mayoral Elections and subsequent amendments* [Unpublished organizational document]. [In Persian].
- Kushida, K. (2024). The Silicon Valley Model and Technological Trajectories in Context. <https://carnegieendowment.org/research/2024/01/the-silicon-valley-model-and-technological-trajectories-in-context?lang=en> Carnegie Endowment
- Loots, E., Neiva, M., Carvalho, L., & Lavanga, M. (2021). The entrepreneurial ecosystem of cultural and creative industries in Porto: A sub-ecosystem approach. *Growth and Change*, 52(2), 641–662. <https://doi.org/10.1111/grow.12478>
- Mitra, S., Kumar, H., Gupta, M. P., & Bhattacharya, J. (2023). Entrepreneurship in smart cities: Elements of start-up ecosystem. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 14(3), 592–611. <https://doi.org/10.1108/JSTPM-06-2022-0095>
- Msimango-Galawe, J., & Majaja, B. (2022). Mapping the needs and challenges of SMEs: A focus on the city of Johannesburg entrepreneurship ecosystem. *Cogent Business & Management*, 9(1), Article 2094589. <https://doi.org/10.1080/23311975.2022.2094589>
- Ministry of Cooperatives, Labour and Social Welfare of the Islamic Republic of Iran, Deputy for Entrepreneurship and Employment Development. (2021). *National employment atlas*. Tehran. [In Persian]
- Islamic Consultative Assembly (Majles). (1955). *Municipality Law and its subsequent amendments* [Unpublished legislative act]. [In Persian].
- Deputy for Entrepreneurship and Employment Development, Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare. (2021). *National employment atlas*. Ministry of Cooperatives, Labor, and Social Welfare of the Islamic Republic of Iran. [In Persian].
- Oman Start-up Hub. (2025). https://www.omanstartuphub.om/?utm_source=copilot.com
- Penco, L., Ivaldi, E., & Ciacci, A. (2021). Entrepreneurial ecosystem and well-being in European smart cities: A comparative perspective. *The TQM Journal*, 33(7), 318–350. <https://doi.org/10.1108/TQM-02-2021-0048>
- Presidential Vice President for Science, Technology, and Knowledge-Based Economy. (2025). *Comprehensive knowledge-based system* (Vice President for the Development of Knowledge-Based Companies). <https://pub.daneshbonyan.ir/dashboard>
- Presidential Vice President for Science, Technology, and Knowledge-Based Economy. (2025). *Creative and innovative houses of Iran*. <https://creativehousesnet.ir/web/creativehouse-complete>
- Qian, H., Wu, J., & Zheng, S. (2024). Entrepreneurship, sustainability, and urban development. *Small Business Economics*, 62(2), 463–469. <https://doi.org/10.1007/s11187-023-00784-7>
- Regulations for the Development and Promotion of Entrepreneurship in Tehran, approved by the Islamic Council of Tehran. 2015. [In Persian]
- Roundy, P. T. (2021). Leadership in startup communities: How incubator leaders develop a regional entrepreneurial ecosystem. *Journal of Management Development*, 40(3), 190–208. <https://doi.org/10.1108/JMD-07-2020-0267>
- Santos, D. (2022). Building entrepreneurial ecosystems: The case of Coimbra. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 13(1), 73–89. <https://doi.org/10.1108/JSTPM-02-2021-0025>
- Shakiba, H., Delangizan, S., & Mohamadifar, Y. (2022). Inclusive urban entrepreneurial ecosystem policies: An application of the meta-synthesis approach. *Poverty & Public Policy*, 14(4), 342–380. <https://doi.org/10.1002/pop4.340>
- Deputy for Entrepreneurship and Employment Development, Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare. (2021). *Strategic document for the development of entrepreneurship in Iran*. Ministry of Cooperatives, Labor and Social Welfare of the Islamic Republic of Iran. [In Persian].
- Supreme Council of Urban Planning and Architecture of Iran. (2007). *Strategic-Structural plan for the development and construction of Tehran (Tehran Master Plan)*. [In Persian].
- Szerb, L., Horváth, K., Lukovszki, L., Hornyák, M., & Fehér, Z. (2022). The role of entrepreneurship ecosystems in Hungarian urban regions. *International Journal of Sociology*, 52(5), 334–351. <https://doi.org/10.1080/00207659.2022.2121670>
- Islamic Council of Tehran. (2022). *Tehran's fourth program for transformation and progress based on the realization of urban justice (2023–2025)* [Unpublished strategic document]. [In Persian].
- Thai, Q. H., Mai, K. N., & Do, T. T. (2023). An evolution of entrepreneurial ecosystem studies: A systematic literature review and future research agenda. *SAGE Open*, 13(1), Article 21582440231153060. <https://doi.org/10.1177/21582440231153060>
- The University of Sydney. (n.d.). *Sydney innovation enterprise strategic framework* [PDF]. https://www.sydney.edu.au/content/dam/corporate/documents/engage/sydney_innovation_enterprise_strategic_framework.pdf.coredownload.inline.pdf
- Tokyo Metropolitan Government. (2023). *Tokyo city profile and government* [PDF]. https://www.english.metro.tokyo.lg.jp/documents/d/english/tokyo-city-profile-and-government_2023-pdf-1
- Tokyo Metropolitan Government. (2025). *About the Tokyo Metropolitan Government*. <https://www.investtokyo.metro.tokyo.lg.jp/en/about/ahq.html>
- Tokyo Metropolitan Government. (2025). *Government Categories*. <https://www.english.metro.tokyo.lg.jp/government-category>

United Nations Development Programme. (2022). *Mapping of the existing innovation ecosystem in the Islamic Republic of Iran*. <https://www.undp.org/publications/mapping-existing-innovation-ecosystem-ir-iran> undp.org

Yang, P., Liu, X., Hu, Y., & Gao, Y. (2022). Entrepreneurial ecosystem and urban economic growth — From the knowledge-based view. *Journal of Digital Economy*, 1(3), 239–251. <https://doi.org/10.1016/j.jdec.2023.02.002> vbn.aau.dk

Zhao, X., Xu, Y., Vasa, L., & Shahzad, U. (2023). Entrepreneurial ecosystem and urban innovation: Contextual findings in the lens of sustainable development from China. *Technological Forecasting and Social Change*, 191, Article 122526. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.122526> ideas.repec.org

۱۷۷

صمدی فروشانی م.

مرداد ۱۴۰۵

دوره ۷، شماره ۵

اقتصاد و
برنامه ریزی شهری

JUEP.net